

Volt-e, van-e, lesz-e Magyarországon Freinet-pedagógia?

Porkolábné Kóra Zsuzsa a 80-as végétől tanított Freinet-szellemben, eleinte egy falusi iskolában, majd egy budapesti, tanulási zavarokkal küzdő gyermekek számára fenntartott oktatási intézményben. Részt vett a Freinet-műhelyek szervezésében; tapasztalatait, bevált technikáit megosztotta számos folyóiratban, valamint [blogjában](#). Az interjú 2020 szeptemberében készült, részben egy ímélváltás, részben egy videóbeszélgetés formájában. Az interjú készítője Eredics Ágnes, aki a Wesley János Lelkészképző Főiskola pedagógia szakán (tanára, Gombocz Eszter javaslatára) diplomamunkája kapcsán kereste fel a kreatív ötletektől ma is sziporkázó pedagógust.

1. rész (email)

Milyen típusú iskolákban tanított, mielőtt megismerte a Freinet módszert?

A Nagykovácsi Általános Iskolában tanítottam Budapesttől 12 kilométerre. Ez volt az egyetlen iskola a faluban, évfolyamonként két-két osztállyal, és egy kiegészítő osztály is volt benne. Az *a* és *b* osztályok összetételében az volt a különbség, hogy az *a* osztályokba az úgynevezett intézetis gyerekek is jártak. A faluban működött a Földművelésügyi Minisztérium Erdészeti Nevelőotthona, kollégiuma, ahol az ország legkülönbözőbb helyéről jött gyerekek kaptak ellátást, gondoskodást a tanítási időben. Szünetben azonban a szüleikkel voltak. Többnyire erdészek, erdészeti dolgozók gyermekei voltak, akiknek az otthoni iskolába járás nem volt megoldható. Én magam is ilyen osztályban tanultam általános iskolás koromban. Az alatt a 8 év alatt életre szóló élményeket kaptam az elfogadásról, toleranciáról és a békés egymás mellett életről. Így amikor már jómagam (képesítés nélküli tanítóként) 1980. szeptember 1-jével megkezdtem volt „alma materemben” a tanítást, kértem, hogy ha lehet, *a* osztályban taníthassak. Ez így is lett.

Milyen nehézségekkel szembesült?

Egyetlen igazán komoly nehézséggel szembesültem, mégpedig azzal, hogy bármilyen módon próbáltam elérni, hogy mindenki motivált legyen a tanulásban, nem sikerült mindenkit bevonnom. Mindig voltak gyerekek, akikhez „nem ért el” az adott tananyag jó része, holott a képességeiket jobbnak ítélttem meg, ám harmadik osztályra már „megtanulták” feladni, lemondani a nehezebb feladatokat.

Mi hozta meg a fordulatot?

Az 1980-as évek második felétől az országos oktatásirányításban jelentős változás állt be. Az Országos Pedagógiai Intézet, a Tanító folyóirat szerkesztősége egyre kíváncsibb lett gyakorlati tapasztalatokra, s ezért különböző pályázatokat hirdettek meg. Már nem kizárólag főiskolák, egyetemek tanárai publikáltak, hanem mi, falusi pedagógusok is érdemesek lettünk tapasztalataink leírására.

Engem mindig is érdekelték azok a momentumok, amelyektől kisiklott vagy épp jó lett az adott tanórám, így írtam a munkámról a Tanító című lapba, amit meg is jelentettek. Később felkéréseket kaptam a szerkesztőségből szakmai témájú könyvek recenziójának megírására.

Talán 1987-ben volt, amikor az OPI háromnapos konferenciát szervezett Jászberényben nekünk, akik leírtuk egy pályázatra a gyakorlati tapasztalatainkat.

Előadónk, Dr. Horváth Attila indító mondatára ma is emlékszem, ami a következő volt: „A tanítás szakma, vagy inkább művészet?”

Persze a művészetet gondoltuk a megfelelő válasznak, de az állandó visszakérdezései által eljutottunk oda, hogy

a tanítás nem művészet, hanem SZAKMA kell, hogy legyen. Szakmai ismeretekkel kell „felvérteznünk” magunkat azokra a helyzetekre, amelyek a tanítási problémáinkat jellemzik.

S mivel sem a főiskolai tanulmányok, sem a szakmai közösség nem tudtak választ adni azokra a kérdésekre, amik bennem voltak a tanításom hatékonyságát illetően, örömmel vettem részt minden olyan tanácskozásban, előadáson, ahol erről volt szó. Hogyan, miképp lehet hatékonyabban átadni azokat az ismereteket az osztály minden tagjának – s nemcsak a „jó képességűeknek”?

Levelezésben álltam az OPI munkatársaival, s így 1988 koratavasán kaptam egy levelet Dr. Horváth Attilától, amiben azt írta nekem, hogy a tavaszi szünetben kollégája, Dr. Horváth H. Attila Freinet-tábort tart az érdeklődőknek Búbánatvölgyben. (Ez a Loránd Ferenc kezdeményezte „Megújuló Iskola” tábor volt. – *A szerk.*) „Neked is el kell menned!” – írta Dr. Horváth Attila, s úgy gondoltam, hogy biztos jó oka volt arra, hogy ezt írta nekem. Fogalmam sem volt, hogy ki is Freinet, mi a módszere. Bízom abban, hogy tényleg ott a helyem. Ráadásul vihettem a lányaimat is, ami azért volt fontos nekem, mert nem tudtam volna nagyszülőkre, más családtagokra bízni őket, s a férjem egy fontos projektben volt a maga munkájában, így problémás lett volna neki is szabadságra jönni abban az időben.

A Búbánatvölgyben tartott pedagógusképzés első percétől az utolsóig 100%-ban eltért az addig átélt továbbképzésektől, s egyszerűen úgy éreztem, hogy igen! Ez az én utam!

Hazajöve a táborból tudtam, hogy nem lehet ezt egy az egyben bevezetni. Valójában nem is akartam, hanem arra gondoltam, hogy az osztályfőnöki órákat ezentúl BESZÉLGETŐKÖRÖKKÉ alakítom. Körbeüléssel, egyenrangúvá téve magunkat ilyen formában is. Tehát csak egyszerűen elkezdtem próbálgatni, hogy az ott tanultakból mit tudok megvalósítani. Az az osztályom ekkor harmadikos volt. Tudtam, hogy a következő évben is őket fogom tanítani, így elkezdtem a felmerülő szakmai problémáimra „freinet-s” válaszokat adni. Például ha nem mindenki figyelmét tudtam elérni a matek/magyar/környezet órákon, elkezdtem munkakártyákkal „feldolgozni” a feladatokat. Azt vettem észre, hogy aktívabbak, a feladataikra jobban odafigyelők lettek a tanítványaim. Ezért egyre bátrabban válogattam a Freinet-technikákból az órákra. Tananyagokat vontam össze, és sok teret adtam az ő megnyilvánulásaiknak. Mivel minden tantárgyat én tanítottam, így szabadon tudtam mozogni a témákban, feladatokban. Egyetlen kötöttségünk volt, a testnevelés óra, mert az iskolaszinten volt beosztva, de ez semmi problémát nem jelentett se nekem, se a gyerekeknek.

Pontosan milyen korú gyermekeket tanított Freinet szellemében élete során?

1990-ig 3-4. évfolyamosokat tanítottam a kifelmenő rendszer miatt, ami az iskolákban akkor kötelező volt. S minden tantárgyat is egyben, ami az összes közismereti és készségtantárgyat is jelenti ebben az esetben; 89-90 között is, amikor a Freinet-pedagógia elemeit kezdtem

bevezetni, ugyanazokat a tantárgyakat vittem – azaz mindet. Én a Freinet-adaptációmát 88-tól számítom, bár akkor még csak lépésről lépésre haladva „tapogattam ki” az alkalmazhatóságát.

1990-től azonban első osztálytól negyedikig vittem már az osztályaimat a Nagykovácsi Általános Iskolában, ahonnan az 1999/2000-es tanév befejezése után leépítés miatt eljöttem. Fontosnak tartom megjegyezni azt, hogy nem azért került erre sor, mert akár a szülők, akár az iskola vezetése elégedetlen volt a munkámmal. Akkor egy furcsa helyzet állt elő az iskolában, aminek gyökerei három évvel korábbra nyúlnak vissza. Három évvel korábban sok elsős korú gyerek volt – több a szokásosnál – s az iskola vezetése úgy döntött, hogy a szokásos két osztály helyett három (jóval kisebb létszámú) osztályt indít. Én már akkor is ez ellen voltam, mert a tapasztalat azt mutatta, hogy mindig van elköltözés, lemorzsolódás az évfolyamokon. Ez ebben az esetben is így lett. Minden 3. osztályban ekkor már megcsappant a létszám, s az önkormányzat teljesen érthető módon nem akarta még egy évig fizetni a három osztály költségeit, mikor összességében két osztálynyi (bár nagy létszámú) gyerek maradt. Így egy pedagógust mindenképp le kellett építeni az összevonás miatt. Nem nekem kellett volna mennem, mert régebben voltam a testület tagja, mint a másik két kollégám, s törvény szerint a legkésőbb jövőnek kellett volna távoznia. Azonban akkor én már nem Nagykovácsiban laktam. Akit el kellett volna a törvény szerint bocsátani, viszont egy kétgyerekes, lakáshiteles kolléga volt, s én felajánlottam, hogy akkor építsenek le engem – persze a törvényes végkielégítéssel – , s legyen a kollégám negyedikben az összevont osztály tanítója. (A tanítványaimat egyébként szétosztották a két új osztályban.) 47 éves voltam ekkor, s úgy éreztem, van még bennem annyi energia, munkabírás, hogy képes vagyok egy másik iskolában is dolgozni, s ott megtalálni a helyem. Ami így is lett. Ha nincs ez az összevonási és leépítési helyzet, akkor természetesen a harmadik Freinet pedagógiával működő osztályomat negyedikben is tanítottam volna.

Nagykovácsiból a Budapest II. kerületben lévő Palotás Gábor Általános Iskolába kerültem 2000. szeptember 1-jével, s nyugdíjba vonulásomig ott is dolgoztam. Ott is 1-4. évfolyamig vittük a gyerekeket, s szintén két osztályt vittem teljesen végig, ami egyébként 5-5 évet jelentett valójában, mert ebben az iskolában az első évfolyam anyaga két tanévre volt elosztva *kis első* – *nagy első* megnevezéssel, s csak utána jött az 2., 3., 4. osztály.

Itt azonban tantárgycsoportos és egész napos oktatási rendben dolgoztunk, én a matematika, környezetismeret, rajz és testnevelés tantárgyakat vittem. Kolléganóm a többi. Ez egy ún. kis létszámú, sajátos nevelési igényűeket tanító általános iskola volt, amelyben minden gyermek minimum egy, de inkább két-három tanulási problémával került felvételre (a központi nevelési tanácsadói vizsgálat eredménye után), legalább felében állami gondozásban lévő gyerekekkel (ami már önmagában is sajátos feladatokat jelentett számunkra). Ezen felül logopédiai problémák széles tárházát is „felvonultatták” a gyerekek, s a különböző „disz”-ek az alapproblémák része voltak. De volt afáziás, enyhén aspergeres, súlyosan epilepsziás gyerek is az osztályaimban.

Mindezt azzal az önmagunk iránt megfogalmazott elvárással végeztük – szintén tanító képzettségű kollégámmal –, hogy az általános iskolai tananyagot és követelményt teljesítjük. Amit sikerrel meg is tettünk. Igaz ugyan, hogy az osztályaim ebben az időszakban 8-12 főből álltak, de ún. hármas szorzót érték támogatásban, viszont tényleg pont olyan terhelést jelentettek, mintha 27-30-as gyereklétszámú osztályaink lennének. (Volt összehasonlítási alapunk mindkettőnknek, mert kolléganóm is nagy létszámú osztályt tanított korábbi munkahelyén.)

Itt arról szó sem lehetett, hogy a Freinet-pedagógia folytatását csinálhatom, egyrészt mert délelőtt-délután tanítottam – ami azt jelentette, hogy délelőtt és délután is voltak tanórák a

gyerekeknek – a kéttanítós rendszerben, és kollégámnak ismeretlen volt a Freinet-pedagógia is. A számtalan fejlesztő foglalkozás, amire a logopédusok, gyógytestnevelők elvitték a gyerekeket, lehetetlenné tette a Freinet-pedagógia teljes körű alkalmazását.

Viszont amit csak lehetett, vittem tovább a Freinet-pedagógia eszköztárából egész ottlétem alatt (s ebben kolléganóm is partner lett). S mondhatom, hogy a Freinet-pedagógia szellemisége és eszköztára mindig „kisegített”, előbbre lépést eredményezett. Ami itt is működött, az a hétfő reggeli – vagy szükség esetén máskor is megtartott – beszélgetőkör. A problémák megoldására időről időre összehívott vitakör. Nemcsak én, hanem az első osztály esetében kolléganóm is alkalmazta. Emellett az ÉLETÜNK KÖNYVE végig működött, sőt az első osztályunk felső tagozatra is vitte magával, s folytatta nyolcadikig. Igaz, nem olyan intenzitással, mint míg mi együtt voltunk, de már az is nagy eredmény, hogy fontos volt számukra a könyv jelenléte.

Voltak projektjeink a tananyag feldolgozása során, ahol a Freinet-pedagógia eszköztárából merítve tudtam sikerre vinni egy-egy egységet.

S mivel a Freinet-pedagógia nem egy tanítási metódus (nem mondja meg, hogy mit hogyan taníts), hanem egy szemlélet, egy meghatározott viszonyulási forma a feladatokhoz, problémákhoz, én ezeket az éveket is hozzászámolom a Freinet-pedagógiás munkásságomhoz.

Miért tartja alkalmasnak a Freinet módszert a hátrányos helyzetű vagy sajátos nevelési igényű gyermekek számára?

A Freinet-módszer nem különböztet meg hátrányos helyzetű és nem hátrányos helyzetű, sérült és nem sérült gyereket!!

Ez egy nagyon fontos különbség az összes többi pedagógiai irányzattal szemben. Nem a gyerekek társadalmi/szociális/anyagi/szociokulturális helyzete a lényeg – sőt semmilyen más megkülönböztető jellege sem! A Freinet-pedagógia széles eszközzel rendelkezik a legkülönbözőbb oktatási és nevelési problémák megoldására. Nem hisz abban, hogy a társadalmi helyzet, vagy a sérülések az okozói az iskolai kudarcoknak, hanem a pedagógus „eszköztelensége”, szakmai felkészültségének hiányos volta a normális haladás gátja. Kezdve azzal, hogy a pedagógusnak készségi szinten kell tudnia azt, hogy amit tanít, annak melyik része az, amit mindenkinek el kell sajátítania ahhoz, hogy arra a következő ismeret „rárakható” legyen. Például ha egy gyerek nem ismeri fel biztonságosan az összes betűt, ha nem tud készségi szinten összekapcsolni 2-3-4 betűt hangzó egységgé, akkor nem éri el, hogy folyamatosan tudjon olvasni. Ez egy olyan alapszint, amit mindenkinek el kell sajátítani ötös szinten. Viszont az, hogy elsőben nem tudja megfogalmazni a népmese fogalmát, ehhez képest lényegtelen dolog, mert azt majd később megértheti, megtanulja. Viszont az olvasás technikai szintjének csak egy elfogadható állapota lehet első évfolyam végére: a gördülékeny, pontos olvasás!

S mivel a Freinet-pedagógia alapvető megközelítési módja a gyermek aktuális tudás- és pszichés szintje, így teljesen mindegy, hogy hátrányos helyzetű vagy sérült a gyerek, vagy nevelőotthonos vagy ép családos vagy elvált szülők gyereke.

Kapcsolatot kell találni a gyerekekhez, s az ő szintjéhez kapcsolódva fejleszteni ki azokat a készségeket, tudásanyagokat, amelyek szükségesek az általános iskola követelményszintjének teljesítéséhez. Ami egyébként semmi extra dolgot nem jelent, hiszen senkit sem lehet olyanra

megtanítani, amihez ő nem tud akár érzelmileg, akár mentális, akár kognitív szinten kapcsolódni.

A pedagógus szakmai tudásának kell széles bázissal rendelkezni ahhoz, hogy a feladatok megalkotásával KAPCSOLATOT tudjon teremteni a gyerekekkel. Kell annyi rugalmassággal, kreativitással és persze saját tananyagának ismeretével rendelkeznie – a tanulók tudás- és fejlesztendő területeinek ismeretén túlmenően – hogy képes legyen a tananyag olyan megvilágítására, segítő lépések megadására, hogy az elsajátíthatóvá váljon. Ennek például a munkakártyákon számtalan módja van, csak egyenértékűnek kell tekinteni (neki saját magának) az olvasás, írás, dramatizálás, szómagyarázat, kutatás stb. tevékenységeket, s a tanulóra bízni, hogy melyiket végzi el éppen.

Az iskolán kívülről fordultak Önhöz szülők a gyermekükkel?

Igen. Megtanítottam olvasni olyan gyerekeket, akik a „normál” oktatásban nem tanultak meg olvasni! A blogomra jönnek visszajelzések időnként a szülőktől, kollégáktól: tanácsot kérnek.

Az addig hagyományos módszerrel oktató iskolában milyen kihívásokkal találkozott a freinet-i környezet és munkaforma kialakítása során?

Különösebb kihívásokkal nem találkoztam. Talán ez a 80-as évek végén már érezhető változásoknak is köszönhető, de nem gördített akadályt az iskola vezetése sem változtatási terveim elé. Sőt azt mondhatom, hogy például amikor elkértem az épp leselejtezésre szánt fotelokat, azonnal megkaptam őket meg még egy szőnyeget is. Ezek abszolút szerencsés egybeesések voltak. Polcokat is kaptunk, és meglehetősen nagy tantermünk volt. Később, amikor kisebb terembe mentünk, akkor már ezeket nem vihettük, de valójában nem a tárgyaktól lesz valami Freinet. (Ez akkor abszolút beigazolódott.)

Ha van pár polc, ahol a különböző műhelyek kellékei (könyvek, festékek, ecsetek s egyéni eszközök) elhelyezhetők, akkor a „műhelyek” maguktól létrejönnek.

Igaz, nem állandó, hanem egy aktuális térben, de ettől még lehet újságot szerkeszteni, tárgyakat készíteni, előadásokra próbálni, előadni. Persze jó, ha van nagyobb tér, de nem ettől függ, hogy a Freinet pedagógia működőképes vagy sem.

Ami igazán fontos volt, azt a szülőkkel és a gyerekekkel közösen teremtettem meg.

Például nem vettem a szülőkkel egyenként festéket, rajzpapírt, ollót, stb., hanem arra kértem őket, hogy amennyit erre szántak volna, adják össze, és a közössé vált pénzből vegyenek (SZMK) nagy kiszerelesben festéket, ecsetet, papírokat, rajzlapokat, meg amit kellett volna egyébként is – s onnantól az egy meghatározott helyre került, s mindenki használta (s természetesen el is pakolta használat után). A könyveket vagy kikölcsönöztük a könyvtárból egy-egy téma idejére, vagy otthonról behozták, amíg kellett.

A szülőkkel, kollégákkal hogyan tudta elfogadtatni ezt az új tanítási formát?

Az igazgató elfogadta az új pedagógia kipróbálását-alkalmazását. A kollégáimat meg nem akartam egy percig sem meggyőzni. Tiszteletben tartottam az ő útjaikat. Ha módom volt, ötletekkel segítettem őket, de arra nagyon vigyáztam, hogy senki ne érezze azt, hogy most én valami különlegeset, extrát vagy bármi módon külön munkát végzek. A kollégáimat kollégáknak és nem versenytársaknak tekintettem mindig is. Tudtam, hogy ők is tele vannak szakmai problémákkal, kétségekkel, de mindenki kell, hogy a maga útját járja. Az iskolai vagy

tagozati szintű feladatokban teljes mértékben részt vettem, voltak javaslataim, de semmi problémát nem okozott, ha nem fogadták meg. Melléjük álltam, s csináltam (például az iskolai akadályversenyt), ahogy ők szerették volna. Hiszen a tanítványaimat is erre neveltem mindig. Nincs egyetlen jó út. Tudni kell lemondani a sajátunkról, kompromisszumokat is kell tudni kötni, és tudni kell kiállnunk magunkért, ha kell, ha az élet azt hozza.

A kollégáimnak/vezetőimnek annyit mondtam és tettem, hogy az ajtó mindig nyitva áll előttük. (Mármint az osztályterem ajtaja.) Nem kellett senkinek engedélyt kérni, bejelentkezni, bejöhetett bármikor.

S hogy lássák, ezt mennyire komolyan gondolom, az osztályterem ajtaja a valóságban is mindig nyitva volt

(nemcsak képtelenen mondtam ezt). Már csak azért is, hogy valóban szabad legyen a bejövétel a kollégáknak, de a gyerekeknek meg a kimenetel is WC-re menet. Nem kellett engedélyt kérni látványosan. Elég volt, ha nekem szólt, hogy hova megy (nyilván a folyosó volt a szabadsága határa), és kimehetett. Persze nekem figyelnem kellett, hogy vissza is jöjjön, nincs-e valami baja/problémája. De ez egyébként is része a pedagógiai munkánknak. A zárt ajtó nem oldja meg ezeket a helyzeteket, ha valami probléma van.

Voltak kollégák páran, akik időnként bejöttek, vagy a folyosóról figyeltek befelé, de olyan, hogy „no, most ismerkedjete meg a Freinet-pedagógiával”, olyan nem volt.

Egy kivételt említek azonban, de ezt nemcsak a kollégáknak, sőt elsősorban nem nekik, hanem a leendő első osztályosok szüleinek készítettem.

Az 1989/90-es tanév kezdése előtt, pontosabban a beiratkozások idején, ami 1989 tavaszán volt, készítettem egy kiállítást paravánokra. Itt rövid ismertetővel és az akkori 4.-es osztályom tanulóinak munkáival, fényképekkel igyekeztem a Freinet-pedagógia lényegével megismertetni a falu leendő elsőseinek szüleit. Majd az egy hétig szabadon megtekinthető „kiállítást” összekötöttem azon a héten azzal a lehetőséggel, hogy a szülők bejöhetnek az akkori negyedik osztályomba meglátni, megismerni a valóságban a Freinet-pedagógiát. Az egy hét lezártaival még pluszban egy többórás kérdés-felelet formában beszélgettem a leendő elsősök szüleinek. Bárki jöhetett. Az én kérésem az volt, hogy minden szülő döntse el, hogy melyik osztályba szeretné járattatni a gyermekeit, a kollégámhoz vagy hozzám? Mielőtt ez megtörtént volna, mondtam az iskolaigazgatónak, hogy ha nem lesz annyi szülő, aki kitenne egy osztálynyi gyereket, akkor inkább nem leszek első, s megyek napközisnek. Az eredmény meglepő módon pontosan fele-fele elosztásban alakult ki, a szülők választásának következtében. Így indult 1989-ben egy Freinet- és egy hagyományos pedagógiájú osztály. A további osztályaimnál is ugyanezt követtem, s mindháromszor a szülők dönthettek arról, hogy akarják-e vagy sem ezt a pedagógiát gyermekeiknek. Mindháromszor egy osztály összejött.

Voltak visszatérő problémák ugyanannál a gyermeknél vagy csoportnál, amelyeket mindig újra és újra meg kellett oldani, mert véglegesen megszüntetni nem lehetett?

Természetes, hogy vannak visszatérő problémák egy rögzítési időszakban. A tanítás-tanulás folyamata alsó tagozaton (de felső tagozaton is szerintem) rengeteg gyakorlásból áll, hogy fontos alapok biztosak és jók legyenek. A bevéődés folyamata igencsak lassú, és sokoldalú megközelítés is szükséges kialakulásához. A kérdése nagyon általános, és nem tudom, hogy mire gondol pontosan. Például az olvasástanulás folyamata, az minimum 6-7 hónap, s csak ezután éri el a gyerek azt a szintet, hogy az elé kerülő betűkapcsolatot pontosan ki tudja és KI

AKARJA olvasni. 6-7 hónap intenzív (!) betű- és szótagtanulás-gyakorlás után azt mondom, hogy képes elolvasni bármilyen szót! De visszaugrik, NAGYON HELYESEN, a szótagolós technika-hoz. (Mint ahogy a felnőtt is, ha valami problémába ütközik.) Ez pont azt jelenti, hogy elsajátított egy olyan technikát, amivel bármikor kisegítheti saját magát.

Annak az igénynek a kialakítása nagyon is fontos, hogy jól akarja elolvasni, és ne megtanulni akarja a szavakat, és ne otthagya, ha nem megy pontosan.

És ez minden esetre igaz kell, hogy legyen. Azok a gyakorlatok hozzák meg a rutint (például olvasásnál, írásnál, számolásnál), amelyekkel mindennap megbirkózik. Ha kihátrál belőlük, akkor maradnak a nagy lyukak, és az ebből következő feladatelhárítások.

Hozhatom saját példámat is. Úgy gondolom, elég sok mindent olvastam, írtam az eddigi életem során, mégis inkább kézzel írok, mint számítógépen, mert a diszgráfiám (illetve pluszban az átnevelt balkezességem) okán rendre fordított sorrendben ütöm le a billentyűzetet bizonyos szavaknál. Nem tanultam meg szabályosan gépelni ugyanis – csak magamtól félig-meddig. Hiányzik az a sok monoton gyakorlat, amit egy szabályosan gépelni tanuló ember véghezvisz. S mert ezt fiatalon nem tettem meg, így maradt.

Ezért van nagyon nagy felelőssége és feladata az első osztályban az olvasás-írás tanításának, s persze a számfogalom kialakításának a műveletekkel együtt.

Ha ott nem történik meg e három terület nagyon erős alapjának a letétele (s elegendő rá ez az év!), akkor egy életen át fogja viselni a következményeit a gyerek, majd felnőtt.

Valójában az a rengeteg extra dolog, amivel az elsősök tananyaga „rostálónak” tele van pakolva, sorra elveszi a hangsúlyt arról, ami annak az évnek a feladata. Ha csak például a matematika-tananyagot veszem elsőben, már vannak a mértékegységek, halmazok, nyitott mondatok, ami izgalmas lehet, meg lehet vele csillogni, de ezek töltelékek. Ha egy elsős gyerekbe nem vésődik be, hogy a -ból/-ből az azt jelenti, hogy valamennyit el kell venni (kivonni) egy számból, akkor az értő olvasásnak a közelében sem járunk. S ha nem rögzül benne mélyen, hogy ez milyen műveleti jellel jár együtt – akkor lehetünk akármilyen csiribirikiek, az alapokat nem raktuk le. Aminek később komoly következményei lesznek. S ahelyett, hogy erre fordítanánk időt, a hosszúság-mértékegységgel, űrmértékegységgel stb. mértékekkel foglalkozunk, amiből már magát a kifejezést sem értheti. Például az úr a gyereknek sokkal hamarabb fogja a világűrt behozni, mint a folyadékok mérését.

Tehát: persze vannak visszatérő problémák. Ez természetes a tanulás folyamatában. Az, hogy ezzel mit kell kezdenünk – simán átléphetünk rajta, mert valójában még nem az ő szintjének megfelelő ismeretről van szó, vagy nagyon is komolyan kell vennünk, és visszatérni a probléma „gyökeréhez”, s újra nekiállni felépíteni a tudáshalmazt, az attól függ, hogy mennyire fontos abban az évben/életszakaszban.

Ez a tanító felelőssége! És nem utolsó sorban szakmai felkészültségének mértékét is megmutatja.

Hogyan oldja meg, hogy senki ne fusson ki az időből?

A gyerekek saját időbeosztása szintén egy tanulási folyamat a részükről. A Freinet-pedagógia éppen ebben is különbözik a hagyományos pedagógiáktól. Természetes része, hogy a gyerek a saját bőrén tapasztalja, ismeri meg saját magát. Nyilván vannak időkeretek. Amit megpróbál az ember jól megsaccolni – de az mindig egy átlag lesz – viszont az, hogy egy bizonyos feladat

elvégzése kinek mennyi időbe telik, az rengeteg mindentől függ. Ha lejárt a kijelölt idő, akkor annyi történik, hogy a gyerek számára is kiderül, elég volt-e neki vagy sem. S ebből levonhatja saját maga (kezdetben közösen) a következtetést. Ő egészen biztosan tudja belül, hogy miért nem végzett a feladatai egy részével. (Rengeteg oka lehet, pszichés, nehézségi fok, fáradtság stb.) De ez nem a világ vége, s főként nem értékítélet róla.

Ráadásul a Freinet-pedagógiában általában 2-3-4 feladatra együttesen van meghatározva egy időkeret. Nem feladatonként. Így amit gyorsabban tud már elvégezni – azzal időt nyer a nehezebbhez, a lassabban menő feladatok elvégzéséhez. Tehát nem az én feladatom (persze segítséget nyújtok a gyerekeknek) az időráfordítások megtervezésére.

S a gyerekek pontosan olyanok, mint a felnőttek. Tudnak következtetéseket levonni ilyen helyzetekből. Meg tudják fogalmazni az okait, s tudnak ennek hatására új stratégiákat kipróbálni.

A gyerek, mint a felnőtt is, akar dolgozni, teljesíteni akarja a feladatokat! Ez belső késztetése. Ha megtalálhatja a számára optimális stratégiákat, elvégzi adott időre. (Ha az időszám megjelölése reális volt. Ha nem, akkor nyilván nem tudja teljesíteni.)

Én azt tudom, hogy a hagyományos pedagógia a 45 perces órával nemigen tud mit kezdeni, de legalább jól mutatja, ez kérdés/probléma, hogy a hagyományos pedagógia rendszerében nem lehet azokat a rugalmassági körülményeket megteremteni, ami a Freinet pedagógia sajátja. S visszautalok az előbbieken feltett kérdésre a Freinet-környezetre vonatkozóan. Talán így jobban érthető, jobban látható, hogy miért írtam azt, hogy nem a bútorokon/műhelysarkokon múlik a Freinet-pedagógia léte – vagy nemléte. A pedagógus szemléletén múlik, ami hatással van a tanulási folyamat minden részletére, és sokkal bővebben is szól a tanulásról mint folyamatról. Nemcsak tananyagokról szól (az csak a hordozó anyag), hanem arról is, hogy a tanuló milyen stratégiákat tud felépíteni magában – az időbeosztástól kezdve a feladatok választásán át a produktum közreadásáig! Ezek mind nem sajátosságai az ún. hagyományos pedagógiának.

Létezik olyan eset, amikor megkéri a gyermeket, hogy újra rugaszkodjon neki a feladatnak?

Persze! Miért lennék ott, ha nem arra akarnám rávezetni, hogy vannak olyan fontos ismeretek, amelyeknél csak a hibátlan megoldás az elfogadható (például betűk felismerése)?

A felülről elvárt számjegyes értékelést hogyan valósította meg?

Nagyon egyszerűen. Elsőben az első félévben

= nagyon szuper/elégedett vagy

= még gyakorolni kell sokat

= ez még nem egészen jó

= nem jó

Első-második félévtől, de legkésőbb 2. osztálytól százalékos értékelés volt mindenben, meghatározott értékekkel.

0–30% = 1

31–50% = 2

51–70% = 3

71–90% = 4

91–100% = 5

Ez köbe vésett volt. Sőt mindig kértem, hogy ellenőrizték le, jól számoltam-e,

s a gyerekek szóltak akkor is, ha hátrányuk lett belőle. Ez lett számukra a normalitás. A pontos értékelés fontosabb volt, mint az érte járó érdemjegy.

A blogban ez áll: a feladatokba igyekezett „minél több kutatómunkát becsempészni” – Milyen fajta kutatást? Hány éves kortól?

Első osztálytól természetesen. (*Keresd meg a könyvben! Nézz utána itt és itt! Próbáld ki, mit tapasztalsz?*) Ezek a „kutatói” feladatok annyira természetessé váltak számukra, hogy harmadikos korukban már olyan kérdésekkel álltak elő, amelyekhez komoly szakembereket kellett segítségül hívni. S ha nem találtak kielégítő választ, leveleket írtak, saját hipotéziseket állítottak fel. Persze nem mind a húszan, valahány gyerek, de sokan, és vitték magukkal a barátaikat, osztálytársaikat ezen az úton.

2. rész (videóbeszélgetés)

Azt írta, hogy 3.-4. osztályosokat tanított főleg.

Az egy időszak volt, a Freinet előtti időszak. Amikor elkezdtem 80-ban tanítani, akkor egy 2. osztályt kaptam, képesítés nélkülként. Mondta az igazgatóm, aki egyébként tanárom volt ugyanabban az iskolában korábban, hogy már olyan jól tudom a másodikos tananyagot, hogy akkor jövőre megint második osztályt adna. Én akkor mondtam neki, hogy sajnos ez nem fog menni, a gyerek nem papírsebkező, hogy használat után eldobjam, úgyhogy ha nem vihetem tovább, akkor nem maradok. Megkaptam, hogy tovább vihetem. Ez már egy lázadás volt. Képesítés nélkülként. Megjegyzem, havonta hosszabbították a szerződésemet. Őket elvittem negyedik végéig, tehát három évet. Az iskola azért nem adott nekem első osztályt, nyilván, mert akkor még diplomám sem volt, és nem volt más választásom, mint a kifelmenős rendszert csinálni, ezért maradt a 3.-4. osztály mint egység. Már 3.-osok, 4.-esek voltak a gyerekek, amikor megismerkedtem a Freinet-vel – ott én egy-másfél évet arra szántam, hogy a különböző technikákat kipróbáltam, hogyan működik. Mellesleg csináltam egy olvasókönyvet meg egy matematika könyvet elsősöknek. És kaptam rá minisztériumi engedélyt, tehát van két tankönyvem, amire megvan a minisztériumi engedély, de annyira újdonság volt, és az is a mai napig, hogy nem volt kiadó, aki kiadta volna. Akkor megkaptam az engedélyt, hogy taníthassak a sajátomból, a saját módszeremmel. Így kaptam első osztályt. Onnantól a saját könyveimet használtam olvasás és számolás tanításakor az első osztályban. Egyébként meg a szokásos tankönyveket használtam.

Említette, hogy a kollégákkal úgy sikerült egymás mellett dolgozni, hogy mindenki a saját módján tanított, Ön pedig a Freinet-t. Nem volt senki, aki ezt ellenezte volna, például hogy túl szabados?

Ez egy falusi iskola volt, ahol mi ismertük egymást. Kollégákként is ismertük egymást, nem csak az iskolában, hanem a boltban meg mindenhol. Ez egy nagyon toleráns iskola volt, mindig

is, az én diákkoromban is. Az fel sem merült, hogy egymás módszereit kérdőjelezzük meg. És én nem akartam hittéríteni, tehát nem gondoltam, hogy nekem az lenne a dolgom, hogy mindenkit Freinet-re térítsek... Voltak kollegák, akiket érdekelt, voltak, akik bejöttek, beszélgettünk, kipróbáltak dolgokat, de ez az iskolai életünkben nem okozott semmi problémát. Mármint azokkal, akik nem csinálták. Azokkal ugyanúgy kollegák maradtunk, ismerősök.

Nekem teljesítenem kellett a követelményeket, az nem volt kérdés. Tehát csinálhatok akármit, de a tantárgyi követelményeket teljesítsem. Kész, ennyi volt az elvárás. Meg hogy osztályozzak, de ezzel nekem nem volt bajom.

Viszont azt is írta, hogy voltak olyan gyerekek, akikhez „nem ért el”, úgymond, a tananyag. Főleg a 3.-osoknál, azt írta, hogy az előtörténetük már megvolt, megszokták, hogy kerülnek a nehéz feladatokat, és velük akkor már legjobb tudásuk szerint...?

De ez az én tanulói időszakom. Akik hozzám kerültek elsőtől, ott két gyerek volt összesen a három osztályban, mindkettő az első csoportban. Az egyik gyerek – a szülői háttér kevésbé fontos ebben a pedagógiában, tehát nem arról van szó, hogy csinálnia kell valamit, vagy vállalnia kell valamit –, de ez a kisfiú eléggé el volt engedve, hogy ha nem tanulsz, nem tanulsz. Tehát semmi energiabefektetése nem volt ezirányban. Egyébként az anyukája kolleganő volt, mikor óvónősködtem. Meg is beszéltek, hogy az ő fiának egy olyan rendszer kell, ahol megmondja neki a tanár, hogy most előveszed, most leteszed, most... tehát hogy ilyen szabályozott rendszer legyen. Ez sem vált be neki melleleg. Merthogy ezt a fiút aztán nyolcadik osztályban korrepetáltam az iskolában, hogy meglegyen a nyolcadikos bizonyítványa. A másik kisfiúnál pedig az első időszakban kiderült, hogy ő sokkal jobban haladna egy speciális osztályban, tehát ő szellemileg nem képes ezt a módszert befogadni egyfelől, másfelől meg nem tud majd haladni az osztállyal. Megtanult írni, olvasni, ugyanúgy, mint a többi, ezzel nem volt probléma. A szülőkkel beszélgettem, hogy lehet, hogy őt át kellene rakni kisegítőbe. Volt nálunk kisegítőosztály. Akkor őt elvitték tanulási képességvizsgálatra, és a kollégák ott is azt mondták, hogy igen, nála olyan nehézségek vannak, hogy át kellene menni. Át is ment, és színötössel azt elvégezte. Tehát neki nagyon jó volt, hogy négyen voltak talán, vagy öten abban a kisegítő osztályban. Meg hát nagyon jó volt a kolléga is nyilván.

Olyan is volt – érdekes, ez pont megint egy kollegám volt –, akinek ikergyerekei voltak, egy fiú meg egy lány. És nálam, Freinet-vel kezdték az életüket. Nem tudom a mai napig sem az okát, mert amit ő mondott, azt én nem észleltem, nem tapasztaltam, de ő azt mondta, hogy a gyerekeknek kiütésük van, konkrétan talán tölem. Akkor mondtam neki: „*Figyelj, ez a legrosszabb dolog, ami történhet egy gyerekkel, akkor vidd el, tedd át más osztályba.*” Áttette; nem tudom, hogy utána jobb lett-e, nem láttam a gyerekeket boldogabbnak aztán, mert ugye az iskolában találkoztunk. A gyerekek nem is tudták, hogy ők mért kerültek másik osztályba. De elég szorongós gyerekek. Más nem volt. Olyan volt, hogy elköltözött gyerek; a család költözött el. De olyan, hogy más osztályba menjen, ezen a négy gyereken kívül nem volt.

Létezik olyan, hogy megkéri a gyermeket, hogy újra rugaszkodjon neki a feladatnak?

Azt hiszem, írtam, hogy persze. Nyilván, a tanulás folyamatában olyan nincs, hogy elsőre megy a dolog úgy, ahogy annak mennie kell. Azt kell eldönteni, hogy mi az, amit olyan szinten kérek tőle, hogy azért visszaküldöm őt a gyakorlásba, vagy elengedem ezt a dolgot. Ez attól függ, hogy az a dolog, amit ő csinál, mennyire fontos. Nyilván hogyha a betűket bekeverte, akkor az nem kérdés, hogy őt újabb gyakorló feladatokkal kell ellátni, amíg az hibátlan lesz. Voltak alapelveim. A rendszerváltásig úgy működött az oktatás, hogy volt egy ügynevezett kék vagy szürke könyv, mindegy, hogy ki milyen kötésben, vászonkötésben kapta, ahol elsőtől

nyolcadikig minden tantárgyhoz megvolt a tananyag, és megvolt a követelményszint, két szinten; volt az ún. vastag betűvel szedett rész, ez volt a továbbhaladás feltétele. Ott minden tantárgynak meghatározták, hogy, teszem azt, most mondok egy példát: első osztályból második osztályba akkor lehet átengedni a gyereket irodalomból, ha biztos a betűfelismerése, gond nélkül köt össze 2-3 hangzót, néma olvasással el tud olvasni 100 szót, és egyszerű kérdésekre választ tud adni. Ez nagyon egyszerű és nagyon praktikus rendszer volt. Nem volt kérdés, hogy mi a követelmény. Nekem az volt a dolgom, hogy mindenkit megtanítsak – egyszerűen nem fordulhatott elő, hogy ő ne tanuljon meg februárig olvasni. De mondjuk a saját gyerekem nem tanult meg egy más módszerrel, és nekem kellett megtanítanom otthon. Mert bevágta a tankönyvet. Ő az órán remekül válaszolt, csak éppen a betűket keverte. Tehát én ehhez kötöttem magam, hogy vannak ezek a minimum követelmények, és ezt mindenkinek el kell sajátítani. Na most, ami ezekbe a követelménysávokba esett, ott nyilván olyan feladatokat kapott, olyan gyakorlatokat; vagy azt mondtam, hogy olvasd el még egyszer, más esetben meg azt mondtam magamnak: „Jó, ő itt tart, de ez nem a minimum szint. Majd eljut ideig.” Nagyon fontos, mert a Freinet-ben ezt nagyon kevesen tudják, ha egyáltalán tudják, hogy a Freinet nem arról szól, hogy ott ellazuljunk a napot, egyáltalán nem. Nagyon kemény munka van, csak más a légkör, és mások a szabadságfokok.

Még azt akarom ehhez mondani, merthogy ehhez az tartozik hozzá, hogy én azt mondtam a gyerekeknek: az a dolgod, hogy ezt a sort vagy ezt a betűhalmazt, szótagsort hibátlanul olvasd el nekem, az a te dolgod, hogy ezt hányszor gyakorold magadban. Van rá időd. De amikor odajössz hozzám, az legyen hibátlan. Az nyilvánvaló volt, hogy pillanatok alatt kiderült a számára is, hogy ez most hibátlan volt vagy nem. És ez nem volt kérdés igazából az ő számára sem. Nem volt hibátlan? Ez volt a követelmény? Hát akkor gyakorolunk.

A gyerekeknek fontos, hogy tudja, hogy neki mit kell teljesíteni.

Ezt várták tőlem ilyen szinten. Ha nem azt a szintet teljesíti... Például az olvasástanításnál, a betűkapcsolatoknál nem volt olyan, hogy „Na, ezt most kettesre tudod, vagy négyesre.” Vagy tudod, vagy nem tudod. Merthogy nem lehet enélkül megtanulni olvasni. Úgy nem lehet megtanulni olvasni, hogy „Ja, melyik is ez?” Viszont más dologban meg engedékenyebb az ember. Nagyon meg kell határozni, és ez hiányzik szerintem a pedagógiában – és a főiskolán, bocsánat, ott kezdődik a probléma, hogy a hallgatókat nem tanítják meg arra, hogy nekik mi a dolguk. Nem az a dolguk, hogy kitöltsék a munkafüzetet, az elsőst, a másodikost, a harmadikost meg a negyediket. Azért egy érettségi után már nem ezt kell várni egy tanárjelölttől, hanem azt, hogy megtanítsák őt arra: mit kell neked tenned azért, hogy ő megtanulja, és ezt hogyan kell megszerezned. Tankönyvek vannak meg munkafüzetek, de nincs meghatározva, mint ahogy volt régen, hogy miben mi a szint, amit el kell érni.

Tehát az a fontos, hogy azt tudjam, hogy mit várok el, és miért. Mért várom el, hogy azt a betűt vagy betűkapcsolatot ő a tanulás folyamatában, nem harmadikban, első osztályban, nagyon pontosan megtanulja? Azért várom el, mert nem fog tudni nélküle olvasni.

Minden tantárgynak az alapja az olvasás. Meg fog majd lepődni talán, de a matematika alapja az olvasás. Ha azt én elengedem, hogy p vagy b vagy c vagy g , vagy ab vagy $áb$, akkor ő nem fog megtanulni olvasni. És lehet akármilyen csiribiri órán, a lényeg az, hogy ő nem fog olvasni. Elmege az iskolából, és nagy hátrány fogja érni.

A „felülről elvárt” számjegyes értékelést hogyan valósította meg?

Az egy nagyon hasonló történet. A gyerekek tudnia kell, hogy amit ő csinál, az milyen szintű. És mindig ugyanannak kell lennie. Én sok mindent látok most, és el vagyok szörnyedve. Én a gyerekeknek első év második félévében a füzetébe beragasztottam azt a táblázatot, amit önnek is elküldtem a levélben. Mert ugye kötelezve voltam a számjegyes értékelésre. Na de a gyerek azzal nem tud mit kezdeni, hogy én azt mondom valamire, hogy ez egyes, az meg ötös. Mert ő valamit csinált. Tehát ő tett valami energiát ebbe; most honnan tudja, hogy az elég volt, vagy nem volt elég? Neki elég volt, ő annyit tett bele. Ezért minden feladatot lehet százalékra értékelni. Hogyha feladok neki öt összeadást, akkor ezt tudom értékelni, hogy az hány százalék. De ehhez meg kell határozni, hogy mi mennyit ér. Ezért volt az – megpróbáltam öt egyforma részre osztani, de nem ment –, hogy 0-30%-ig egyes. És ez nem volt vita. Olyannyira nem volt, hogy minden gyereket, és minden szülőt, arra kértem – mindig hazaadtam a dolgozatokat, bármit –, hogy ellenőrizzenek le, mert nem vagyok tévedhetetlen. Jogom van nekem is tévedni, elfáradhatok, félrenézhetem a dolgokat. A gyereket is elsőtől kezdve mindig erre kértem: „Ellenőrizz le engem!” És tudja, nem egyszer fordult elő, hogy a gyerek leellenőrzött, és azt tapasztalta, hogy én többet adtam neki, mondjuk egy százalékponttal. Akkor odajött, hogy „Zsuzsa néni, tévedni tetszett, ez csak hármas.” Merthogy ott volt a százalék mellett, hogy az milyen érték. Nem akarta becsapni saját magát. Annyira fontos volt számukra, hogy mindig, minden körülmények között ezek legyenek az értékhatárok, hogy ha az az ő kárára ment, akkor is szólt. Ha jobb lett, akkor nyilván azonnal javítottam.

A matematikát könnyű számszerűsíteni: öt művelet van, ha elvégzi, akkor rendben, de mondjuk a művészeteknél vagy rajzoláskor elég nehéz lehet százalékolni. Vagy fogalmazásban például, ott is megoldotta ezt?

Itt megint a tanáré a felelősség. Hogy ő mit határoz meg, mi a feladat.

Egy szabad rajzot, mármint egy élményrajzot, azt csak dicsérni lehet, hiszen az az ő élménye, tehát milyen jögről bírálnám meg? De hogyha én azt mondom neki: most az a feladatod, hogy a sárgából és a kékből keverjél zöldet, és ő a sárgát és a pirosat keveri össze, akkor nem arról szólt az ő megoldása, amit én kértem. Nyilván nem fogok egyest adni neki, hanem azt mondom: figyelj, ez nem a sárga és a kék volt, most próbálkozz a sárgával és a kézzel. Hogyha azt mondom neki, hogy most egy utcarajz a feladatod, akkor ha ő egy erdei rajzot készít, meg kell beszélnem vele, hogy ez most hol utca? Ha a gyerekek abban nőnek fel, hogy a tanár megmondja nekem, hogy mit vár el tőlem konkrétan, és ebben él, és azok egyszerű szabályok, érthetőek, az ő korosztályának megfelelőek, akkor ő igyekszik ezt teljesíteni. És úgy mellelleg szabadidejében nyugodtan csinálhat erdei rajzot.

Mondok erre egy példát. Ez már a Palotásban volt. Tíz gyerek volt az osztályban, és ott mindenki SNI-s volt. Ott is, azt hiszem, harmadikban tananyag az utca. Azt akartam elkerülni, hogy egymást másolják – mert ez ugye úgy szokott lenni, hogy valaki csinál egy utcarajzot, és az összes többi hasonlót csinál –, és azt mondtam: „*Úgy csinálunk utcát, hogy mindenki a saját képzeletbeli házát, lakását festi meg.*” Ez a követelmény volt, hogy legyen rajta valamilyen épület, és legyen egy úttest; hogy ez körülbelül mekkora legyen, azért azt megbeszéltük, a paramétereket; csomagolópapírra csináltuk, tehát hatalmas méretű volt. Kitéttük a falra, a falon lett összeállítva. „*És ha van kedved, tegyél rá járművet.*” Volt egy fiú, aki nem sokkal korábban jött az osztályunkba egy másik iskolából évközben. Ez alpból nagy feszültség az osztálynak, az adott gyerekeknek és a pedagógusnak egyaránt. Ha ráadásul becsöppen egy olyan feladatba, ami tág keretek között van megadva, és ráadásul vele az előzőekben konfliktusunk is volt egymással azon, hogy egy feladat mikor van igazából kész, a feszültsége csak még nagyobb lesz. A Freinet-osztályokban, Freinet-pedagógiában is vannak gyerek-felnőtt konfliktusok. A „csináltam” és „megcsináltam” közötti különbség volt köztünk a konfliktus tárgya.

Mindenképpen első akart lenni. Bizonyítani akart, hogy ő a legjobb, legbátrabb, legügyesebb. A többieknek ez már rég nem volt cél egy ilyen közös kimenetelű feladatnál. Az úttestére, a ház elé, ráfestett egy rendőrautót. Kérdeztem tőle, hogy „Ez nekem szól?” „Igen, neked.” És akkor helyreállt benne a béke, és én is örültem, nyugvópontra jutottunk.

Jöttek a többiek; volt, aki szökőkutas kertet csinált magának, volt, aki emeletes házat, volt, aki családi házat: így lett a mi utcánk a falon. A rajz, az nagyon fontos, mert nagyon sok feszültség kijön a gyerekekből.

És ön hogyan oldotta meg a „százalékos kérdést”, ha fogalmazást kellett írni?

Többféle fogalmazás van; van, amikor van egy téma, és azt kell valahogy kibontani. Ez lehet többféle, lehet leírás, elbeszélés, párbeszéd, stb. Ilyenkor az ember nyilván megmondja, hogy ő mit vár el. Elmondja az ember, hogy én most egy párbeszédet szeretnék valamilyen almaszedésről, akármiről. Elmondom, hogy én ezt szeretném, hogy legyen legalább két személy, és hogy valamilyen történetet jelenítsen meg. Megmondom neki, hogy ez most egy szabályos, hármas tagolású fogalmazás, legyen eleje, közepe, vége. Tehát megmondom, hogy mit szeretnék. Ő csinál belőle valamit. Utána nem én javítom ki az ő dolgozatát, nélküle, hanem leülünk, ő meg én. Ez mind a 24 gyereknél így volt. Leültünk, végigolvastuk, vagyis én végigolvastam, ahol kellett helyesírást javítani, ott bejelöltem, és megbeszéltük, hogy azoknak az *egyszerű* feltételeknek, amiket én mondtam, mennyiben felelt meg. Ez nem kérdés, mert ő is tudja, hogy mi a feltétel. Tudja, hogy mit csinált. Innentől kezdve nem probléma, hogy az hány százalék.

Hadd mondjak erre ismét egy példát. Ez az utolsó Freinet-osztályom volt, akkor már nagyon nagyban működünk, már iskolaújságot csináltunk, nem csak saját újságot; meg hát akkor már azért a kollegák is tudták, hogy a Freinet-osztályból nem valami kezelhetetlen társaság jön ki, hanem épp ellenkezőleg. Ez egy olyan osztály volt, ahol nagyon szerettek írni, újságot írni, cikkeket írni. Eldöntöttem, hogy csinálok egy fogalmazásversenyt az osztályban – merthogy majd felső tagozatba mennek, és más tanárok fogják őket tanítani –, hogy egy kicsit szokják azt, hogy más szempontok is léteznek az életben. Meg volt adva a téma: egy kirándulásról kellett írni. A gyerekek voltak igazából azok, akik nagyon akarták, hogy legyen már végre valami verseny, legyen első helyezett, merthogy Zsuzsa néni mindenkit jónak tart. Jó, hát akkor legyen, versenyezzetek, de mondtam, hogy én ebből kiszállok, nem fogom értékelni a ti írásaitokat, mert egyrészt mindenkit ismerek, másrészt meg én ezzel nem értek egyet. A kollegáimat megkértem az iskolában, hogy legyenek szívesek, ők értékeljék, ők döntsenek. Úgyis ők fogják tanítani őket, tegyék meg. Ők ezt örömmel elvállalták, talán kíváncsiak is voltak, hogy mi van ebben a Freinet osztályban, mert be nem nagyon jöttek. Megkapták a dolgozatokat, értékelték, és azzal a dilemmával kerültek szembe, amivel én mindig, hogy ez is jó, meg az is jó, de melyik legyen az első, melyik legyen a második, és rájöttek hogy nekik ez pont ugyanolyan nehéz, mint nekem. Nem tudtak végül is teljesen megegyezni, és úgy döntöttek, hogy legyenek különdíjak. Kiosztottak különdíjakat, és megindokolták, hogy ez azért különdíj, mert ugyan nem pontosan úgy lett a megvalósulás, mint ahogy azt kellett volna, de nagyon jó maga a fogalmazás. A gyerekek boldogok voltak, a kollegák látták, hogy nem lesz rossz dolguk.

A Freinet-iskolákban létezik a számjegyes értékelés, vagy akár szöveges?

Szerintem ezt a környezet határozza meg. Kezdjük ott, hogy nagyon sok országban, például Hollandiában, Dániában nem kell egy gyereknek Freinet-iskolába járnia ahhoz, hogy ő Freinet-pedagógiában tanulhasson, hanem úgy, mint nálam Kovácsiban, egy osztály az iskolában a

többi környezettel együtt Freinet-osztályban van. Ott van Freinet-pedagógus, kettő általában, mert azért elég nagy megterhelés egynek, és abban az iskolában ők a Freinet-osztály. Persze Németországban, Ausztriában, Franciaországban nyilván – hiszen onnan indult –, Brazíliában, Olaszországban, Romániában vannak Freinet-iskolák, ahol az egész iskola így működik. Mármint Freinet-pedagógiában, annak minden összetevőjében, és nyilván akkor az iskola pedagógusai eldöntik, hogy ők hogyan értékelnek.

Most az van az iskolákban, hogy szöveges értékelést kell adni a gyerekeknek, azt hiszem, hogy második év végéig. Na de a törvény úgy szól, hogy a szöveges értékelésben bizonyos kifejezések, azok tulajdonképpen érdemjegyek. Tehát ha egy szöveges értékelésben az van, hogy Pistike jól megfelelt, akkor az azt jelenti, hogy négyes. Abszolút ugyanaz, csak sokkal több írást kérnek a pedagógusoktól. A törvény úgy szól, hogy át kell tudni váltani az adott szöveges értékelést érdemjegyes értékelésre. Én tiltakoztam a szöveges értékelés ellen alapból. Ha a kezébe vesz ön egy bizonyítványt, amit majd fog írogatni, amikor tanít, akkor a bizonyítvány kinyitása után az első oldalon vagy a következőn be van írva, hogy *jól megfelelt* = négyes; *jeles* = ötös; *megfelelt* = hármas. De ez egyébként évszázadok óta így van; a bizonyítványban magában benne kell, hogy legyen, hogy az a kifejezés milyen érdemjegy, és ez ma is így van. Ugye beszéltük eddig, hogy

a gyerekek kellenek kapaszkodók, hogy ő milyen szinten csinált valamit; magától nem fogja megtanulni, hogy ő jól csinált valamit, vagy rosszul, és a gyerek jól akar csinálni. A százalékos értékelés pont ezt tanítja meg neki.

Alapvetően két követelmény van ma is minden iskolában. Ma is megvannak az iskolákban lefektetve a minimum követelmények, vagyis le *kell* fektetni. Ez a továbbhaladás feltétele. Azt a tantestület kell, hogy eldöntse, mi az, amit készségi szinten vár – az a továbbhaladás szintje –, és mi az, amit már tanított, de igazából nem akar követelményt csinálni belőle. Régen ez nem így volt: régen az is meghatározott volt, hogy mi a jeles, hogy mi mindent kell a jelesnek teljesítenie. Az is benne volt ebben a bizonyos kék vagy szürke könyvben.

Szintén a blogban esett szó a rengeteg robotikus, írást gyakorló feladatról – ezek során hogyan/mi motiválja a gyermeket a kitartó munkára?

Az első osztálynak három nagy feladata van – minden híreszteléssel ellentétben –, meg kell tanulnia a gyerekeknek olvasni, írni a betűket, és számolni 20-as számkörben, összeadni, kivonni és a műveleteket használni. Az összes többi az a cukormáz hozzá. Ahhoz, hogy egy gyerek – most vegyük az olvasást – megtanuljon olvasni, három nagyon egyszerű dolog kell. Ezt nem szokták a főiskolásoknak megtanítani, pedig ez a lényeg. Mit kell tudni ahhoz, hogy egy gyerek olvasni tudjon? Fel kell ismernie, hogy az a grafikai jel, ami előtte van, az egy hangot is jelez, tehát amit ott látok, azt a számon ki tudom formálni, vagy a grafikai jelet és a hangot egyeztetni tudom. Aki már tanított első osztályban olvasást, az tudja, aki meg nem, az nem tudja, hogy a gyerekeknek nagyon nagy problémát okoz, hogy az *a*, *b*, *c*-t, akármit, tudatosan ki tudja ejteni. Neki ahhoz a képhez egy tudatos hangkiadást kell adnia. Értelmetlen számára a dolog, mert ő már tud beszélni. Hiszen már első osztályba került. És iszonyú nagy probléma a számára, hogy neki nem beszélni kell, hanem egy bizonyos hangot kell kiadni, és nem tudja, hogy honnan kell neki azt kiadni. Tehát az első a tudatos hangtanulás. A második az, hogy amikor két hang van egymás mellett, mondjuk *a* és *á*, akkor azt ő tudatosan össze tudja kapcsolni, és ki tudja mondani egy levegővel, hogy „*áá*”, vagy fordítva, hogy „*áa*”. Nem mindegy, hogy hogyan kezdem, hogyan fejezem be, ugye? Tehát egy hang ismerete, két hang összekapcsolása a második lépés. A harmadik lépés három hang összekapcsolása. Például „*iue*”. Ha ön ezt megpróbálja kimondani, rá fog jönni, hogy nehéz. Mert nem használjuk, nincs

szavunk. Nagyon nehéz három magánhangzót együtt, egymás után kimondani, urambocsá' négyet. Igazából ennyi a betűtanulás lényege. Mert ha az összes hangot, betűt megtanulta, megtanulta összekapcsolni, hogy ezt hogyan kell, és hogy nem mindegy, hogy azon a magánhangzón – mondjuk egy *u-n* – van vessző vagy nincs vessző, hogy az rövid vagy hosszú... de mondhatok más példát, vegyük az *e-t* és az *é-t*. A gyerekek újra és újra és újra be kell igazítani hozzá a száját, ami majd egy idő után automatikus lesz persze, de ez egy elég hosszú és fárasztó folyamat neki. Erről szól a betűtanulás, semmi másról. A többi az rizsa. És ha ő megtanult három-négy hangot – négynél többet nem kell, mert azért a szótagjaink általában max. négyhangosak –, ha ő ezt megtanulta, hogy neki az a dolga, hogy bármilyen hangok kerülnek egymás mellé, akár van értelme, akár nincs – én nagyon fontosnak tartom, hogy értelmetlen szótagok is legyenek –, ha ezeket megtanulta olvasni, és bármilyen helyzetben ezeket ki tudja olvasni, akkor ő megtanult olvasni. Ennyi, ez az olvasástanítás technikai része. Erre van körülbelül négy hónap. Ha ez négy hónap alatt nem történik meg, abból a gyerekek egy életre szóló problémája lesz: mert az alapot nem tanulta meg. Az összes többi erre épül. Ha ezt az alapot ő nem tanulja meg, akkor nagyon komoly problémái lesznek, mert majd kitalálni akarja a szavakat. Nem elolvasni, hanem kitalálni. És nem lehet mindent kitalálni. Minden híreszteléssel ellentétben ilyen egyszerű az olvasástanítás. Ehhez viszont nagyon sok gyakorlat kell. Könnyű dolga van az embernek első osztályban, mert a gyerek úgy jön be, hogy meg akar tanulni olvasni, és mindent meg akar csinálni ezért.

Én 88 fejezetre osztottam be az olvasástanulást, tehát a betűtanulás folyamatát. Mert ahhoz, hogy egy gyerek ezt megcsinálja, nagyon sok mindenre van szükség. Nem egyformán tanulnak a gyerekek. Van, aki taktilis, tehát neki tapogatni kell a jó rögzüléshez. Ez személyiség kérdése. Nagyon jó, ha vannak kivágott betűk, és ő azt le tudja tapogatni, mert ő úgy fogja tudni jól rögzíteni. Van, akinek ötvenszer le kell írni valamit, mert ő grafikai úton rögzít, tehát azt, amit leír. Akkor nyilván ő azt a feladatot fogja szeretni, ahol le kell írnia. Van olyan gyerek, aki utálja az egészet, nem akarja csinálni, és nem akar a fenekén ülni, de neki is muszáj megtanulni, hát akkor azt a részt fogja imádni, hogy ő felállhat, újságokban betűket kereshet, kivághatja a betűket. Igen ám, de én honnan tudom, hogy ő milyen? Nem tudom. Kapok *x* számú gyereket szeptemberben, és fogalmam nincs, hogy ki milyen. Ezért úgy állítottam össze a rendszeremet, hogy minden terület benne legyen. És mindent végig kell csinálnia minden gyerekeknek. Tehát aki mondjuk vagdosni szeret, ott van neki, vagdoshat, de le is kell tapogatni a betűket, meg írni is kell. Ő mindeközben azzal a betűvel fog foglalkozni, és akármit csinál, bemegy a fejébe. Én ott vagyok mint pedagógus, és a végén állok a helyzetnek, ő jön hozzám az elkészített feladataival, ezt megbeszéljük, hogy elég volt-e vagy sem, kell-e még vagdosnod, mert kevesebb, mint amennyi a feladat, vagy tapogatni a betűket csukott szemmel, vagy kell-e még gyakorolni a betűk összeolvasását, vagy nem kell. Nem a folyamat közben értékelem – persze segíték, ha kéri, vagy látom, hogy nem boldogul vele, de nem mindenki lép egyszerre. Van, aki a vagdosással kezd, van, aki a betűtapogatással. Van, aki a nyomdázással kezd. Megvannak a feladatsorok, ő dönti el, hogy melyikkel dolgozik, és ott van a végén az én követelményrendszerem, hogy ezt olvasd el hibátlanul! Ott értelmetlen szótagok vannak direkt, hogy ne tudja megtanulni, hogy el kelljen neki olvasni. Ez az én cselem a dologban. Ott vagyok a végén, meghallgatom őt, és elmondom neki, hogy figyelj, nézd meg, ezt nem olvastad el pontosan, még gyakorold. Ennyi. Tehát nem arról van szó, hogy olvasd el ötvenszer, hanem hogy csináld meg a feladatokat.

Például én egyszerre tanítom a kis- és nagybetűt – ezt nagyon szeretik a gyerekek. Bejött a gyerek szeptember elsején, másodikán elkezdett betűt tanulni. Minden nélkül elkezdte az *a* betűt, rögtön kettő változatát, a kicsit és a nagyot. Merthogy azt kell megtanulnia, hogy különbséget kell tudnia tenni: hogy kiejtek egy hangot, és annak két alakja van. Szeptember

másodikán ezzel szembesül. Meg kell őt tanítanom arra, hogy nagyon apró különbségek milyen nagy változásokat okozhatnak, vagy nagy különbségek mégis ugyanazok. A kis a meg a nagy A képileg teljesen különböző, és mégis ugyanaz a hang. Ráadásul a kicsi és nagy fogalma ebben az esetben teljesen mást jelent, mint amit eddig tudott róla. Így azzal megy haza a második napon, hogy tanult két dolgot, amit eddig nem tudott! Szerették a társasjátékokat. Az aA betűhöz a második gyakorló napra csináltam egy almafás játékot: egy A4-es méretű zöld fát, és hozzá kicsi piros almákat, amelyeknek a hátoldalán nagy és kis a betűk voltak, egyiken ilyen, a másikon olyan. Dobókocka, dobás, nem nézed meg, hogy mit raksz fel, hanem csak felrakod az almákat. Amikor vége van, akkor megfordítjuk, és kimondjuk. Vagy csoportosítjuk, hogy ezek most a nagy A -k, azok a kis a -k. Végig az aA rögzítésről szól a játék, és közben észrevétlen matematikai műveleteket is végez, matematikai fogalmakkal foglalkozik (számlálás, többkevesebb, egyenlő). S bár nem mondom ki, de én tudom, hogy összekapcsoltam a játékot a matematikai fogalmakkal, amikre később majd csak utalnom kell. Ugyanebben a rendszerben minden egyes betűnél nagyon sok olyan feladat van arra, hogy az írás-előkészítést elvégezzük. Pontokat kellett összekötni, rajzokat kellett készíteni, vágni, ragasztani kellett a feladat teljesítése folyamán. Ezek mind grafomotorikus fejlesztések is! Így amikor eljutottam az írástanításhoz februárban – mert addig nem tanítottam egyetlenegy írott betűt sem –, akkor már nem volt probléma számára, hogy hogyan is használja a kezét. Addigra már olyan finom mozdulatokra volt képes, hogy nem volt gond számára leírni az írott betűt. Az is fontos volt, hogy azt külön tanulja, nem együtt a nyomtatott betűkkel, hanem attól eltolva.

Milyen specifikus módszerei vannak a tanévkezdésre elsősöknél? Magasabb osztályokban? Új tanítóként?

Én nagyon hiszek abban, hogy az első nap, az meghatározó. A szeptember 1. meghatározó nap a gyerek egész évére. Ezért én teljesen máshogy kezdtem az első napot, mint általában a pedagógusok. Ott van mondjuk húsz gyerek vagy huszonnégy vagy harminc vagy tíz, attól függ, milyen típusú osztály, akikről én sem tudok semmit, és ők sem tudnak rólam semmit. Így kezdődik. Ez egy nagyon feszült helyzet mindenki számára. Nekik is, és nekem is. Ezt a feszült helyzetet valahogy át kell hidalni, legalábbis én így gondolom, és nem kell előállnom magammal, hogy „Na most én vagyok a tanító néni”, hanem le kell ülnünk először is körbe, én is a kisszékre, ha elsősökről van szó, és kell egy közös pontot találnunk, amin elindulhat a beszélgetés. Ez biztos, hogy valami más kell, hogy legyen, mint amit ő gondol az iskoláról; ezt minden osztályomban és minden évben – ha már tanítottam őket, akkor is – ugyanígy kezdtem, csak nyilván akkor már tudták, hogy mi lesz a vége. Tehát bevonultam mindig az osztályomba egy nagy adag színes papírral – hangsúlyozom, hogy legyen benne fekete szín, és minél több árnyalata a sárgának, kéknek, zöldnek, lilának. Megmondtam, hogy én vagyok a Zsuzsa néni, és hoztam nektek színes papírokat. Az a kérésem, hogy mindenki válasszon magának belőle egy darabot. Tehát hogy tépjen le. Körben ülünk, és az elsőnek, aki mellettem ül, mondom, hogy mondd a nevedet, hogy hogy hívnak, válassz egy színt, és tépjél le belőle egy darabot. Már maga a letépes is probléma, mert nem biztos, hogy tud tépni, lehet, hogy segíteni kell neki. Így körbemegyünk, és akkor mindenkinek van valami színe, ilyen-olyan-amolyan. Mit csináljunk ezzel a színnel? A következő lépés az, hogy elővettem egy nagy füzetet, egy A/4-es sima, egyszerű füzetet, és azt kérem, hogy add ide nekem a te színedet, vagy abból egy darabot, nem feltétlenül az egészet; azt én beragasztom ebbe a füzetbe, odaírom a te nevedet, és mondd meg nekem, hogy mi jut erről a színről az eszedbe, mi az, amiért ezt választottad? Mindenki mond valamit, és én azt oda leírom nyomtatott betűkkel, mert ugye kiselsőben vagyunk. Később már írottal is lehet. Mindenki ad az ő színéből egy darabot, az belekerül ebbe a füzetbe, és mindenki mellé odakerül, hogy ő azt miért választotta. Már önmagában ez is fontos dolog a számára, hiszen azt érzi, hogy jelentősége lett a szavainak, mert leírta a tanító néni. Utána jön

a másik lényege a dolognak: azt mondom, hogy jó, akkor most mindenkinek van még egy darabja a kezében, meg még itt van nagyobb is belőle, ha kell. Csináljunk egy képet! Van ragasztóm, nektek van kezetek, tudtok tépni. Mi jut eszetekbe a sárgáról? Mondják, hogy Nap, bicikli, virág... Akkor kiderül, hogy másnak is a Nap jutott eszébe, és mondom, akkor csináljatok együtt Napot! Mert bármi másból lehet több is, de azt minden gyerek tudja, hogy Naptól egy van az égen, tehát össze kell dolgozni valahogy két-három, egymásnak is ismeretlen gyerekek. Olyan helyzetbe kerülnek tehát a gyerekek, hogy létrehoztunk közösen egy képet, hiszen mindenkinek a színe valamilyen formában megjelenik rajta. Van egy közös kiinduló pont, egy alapkö. Nem beszéltünk magunkról, nem kérdeztük meg, hogy honnan jöttél, hanem elkezdünk közösen dolgozni; ebből létrejön egy kép. Minden évben létrejön egy kép, és sosem ugyanaz. Minden gyerek ott van a képen. Ott van az ő színével, az ő tárgyával, vagy az ő képrészével, tehát megjelenik, ő az osztály tagja lett.

Tehát miről szól a történet? Hogy itt vagytok húszan, és egyformán fontosak vagytok. Nem érdekes, hogy milyen képességetek van; itt, ebben világosan látszik, hogy ti egyformák vagytok.

Mindegy, hogy honnan jöttetek, mindegy, hogy milyen a hátteretek, egyformán, ennek az osztálynak a teljes jogú tagjai vagytok. A gyerekek ez egy olyan információ, ami bizalmat ad az első perctől kezdve: hogy én itt fontos vagyok, és nem az dönti el, hogy én ki vagyok, hogy hogyan olvastam, meg hogyan beszéltem, meg hogyan rajzoltam, hanem én vagyok, ott vagyok a képen, és hiányoznék, ha nem lennék ott. Ő ezt nem fogalmazza meg. Amikor a Palotásban elvittek egy gyereket másik iskolába, mert elköltöztek a szülők, és onnan nem tudott volna bejárni, akkor kérdeztük tőle, hogy mit szeretnél magaddal vinni? Azt mondta, hogy egy fényképet az első nap közös alkotásáról. Ennyi. A legnagyobb probléma minden tanév végén, amikor le kellett szedni a dekorációt, ennek a képnek a levétele volt, mert ettől nem akartak megválni, és nagyon megígértették, hogy szeptember elsején ott lesz. S persze ott volt.

Voltak/vannak testvérosztályok, testvériskolák?

Igen. Ez nagyon fontos dolog: a rendszerváltás előtt, a 80-as évek közepén már egy olyan új irányzat indult el, hogy elkezdtek az oktatáskutatók azzal foglalkozni, hogy az egyszerű mezei tanítók lehet, hogy többet tudnak a tanítás mikéntjéről, mint ők. Kezdődött egy nyitás a gyakorlatok felé. Az oktatás kutatói lehetőséget kaptak, hogy külföldre menjenek tapasztalatokat gyűjteni. Elindultak az európai országokba, és volt, aki a Waldorffal jött haza, volt, aki a Freinet-vel, volt, aki a Montessorival, ez egyéni dolog volt, hogy ki mivel. Már lehetőség volt arra nekünk, pedagógusoknak is, hogy megismerkedhessünk ezekkel a dolgokkal. 89-ben már mi, gyakorló pedagógusok is találkoztunk az úgynevezett Freinet-műhelyben, az V. kerületi Molnár utcában lévő művelődési házban. Egyébként az összes későbbi alternatív pedagógia alapítója és kezdő tanárai ott gyűltek össze.

Tehát tulajdonképpen a Freinet-műhely volt az, ami magában foglalta az összes alternatív pedagógia embereit.

Furcsa fintora a sorsnak, hogy lett Lauder, lett Waldorf, lett Montessori, lett Jena-plan, lett Roger-iskola, és nem lett Freinet-iskola. Viszont voltunk páran – nem túl sokan, én négy kollegáról tudok, akivel kapcsolatban álltam – az ország legkülönbözőbb részein, akik a Freinet-pedagógia adaptációját elkezdtük a magunk osztályában. Egy kollegám Tiszabón egy cigányiskolában csinált Freinet-osztályt; egy másik kolleganóm Balmazújvárosban csinált egy Freinet-osztályt; és volt még egy fiú, ő valahol Debrecen környékén. Tehát szétszórva az országban. Próbálkoztunk, belekapaszkodtunk abba a törvénybe, hogy a pedagógus maga dönti

el, hogy milyen módszerrel tanít, csak teljesítse a tantárgyi követelményeket. Mi leveleztünk egymással: az osztályom főleg a Balmazújvárosiakkal. Több levélváltás is volt. Sőt, volt egy német iskolai osztály – de már nem tudom a nevét –, akikkel szintén volt egy pár levélváltás angolul. A fordításban a lányom segített. Tehát a gyerekek megírták magyarul, ő meg lefordította. Volt egy holland kolleganóm, akivel Nagykovácsiban a Freinet-táborban ismerkedtem össze, ő többször volt nálam Nagykovácsiban az osztályban is, volt levelezés is! Körülbelül 94-95 volt, amikor a nagy társadalmi csalódottság már érezhető volt a rendszerváltás után. Ez az Antall-kormány vége igazából; innentől kezdve a kollegák, akik Freinet-vel próbálkoztak, két utat választottak: vagy azt az utat, hogy akkor ennyi volt, köszönöm, vége, vagy kerestek egy alternatív iskolát; többnyire a Waldorfot találták meg maguknak, illetve volt egy kolleganóm, ő a Rogerset. De azt is egy idő után otthagya. Tehát megpróbáltak olyan helyre menni, ami egy alternatív pedagógiájú iskolai struktúra keretében működik, merthogy Freinet-iskola nem volt. Azért nem volt Freinet-iskola, mert a Freinet-nek alapelve, hogy nem kell ahhoz iskolát alapítanod, hogy te ezt a pedagógiát magadévá tehesd. Voltak Freinet-óvodák, s még a 90-es éveknek a második felét is valamennyire megérték. Volt Dunaújvároson egy Freinet-osztály, én velük nem kerültem kapcsolatba.

A saját kollegáim közül volt, akit érdekelt, páran bejöttek, a többiek nem annyira, viszont amikor először ötödikesek lettek a freinet-s tanítványaim, akkor az történt, hogy először nem akarta senki az osztályfőnökséget elvállalni. Végül az énektanárnak már nem volt más választása, megkapta a Freinet-osztályt 5.-ben. Olyan szerencsénk volt, hogy volt egy freinet-s magyar szakos tanár a 2. kerületben, ő kijárhatott még oda egy évig, a magyart viszont Freinet-pedagógus vitte tovább. Klér Andrea volt a neve. A kollegám, aki megkapta az osztályfőnökséget, nagyjából tudta, mit kapott, hiszen a fia az osztályomba járt, tehát nagyon nem lepődött meg, hogy mit kap, a többiek viszont nagyon meglepődtek. Nekem szembe nem mondták a félelmeiket, meg engem nem is érdekelt, mert teljesen biztos voltam benne, hogy nem lesz semmi gond, viszont úgy október környékén elkezdtek hozzám odajönni a kollegáim, hogy „Zsuzsa, ezt én nem is gondoltam volna. Képzeld, olyan, mintha a nyolcadikosokkal lennék: azt mondom nekik, hogy csinálják, és csinálják.”

És ez kitartott nekik végig?

Nem. Ezt le lehetett rombolni a hagyományos pedagógiával. A második Freinet osztályom volt. Amikor nyolcadikosok voltak, megbetegedett a történelem tanárnőjük, és tudható volt, hogy ez egy 3-4 hónapos időszak lesz. A tantestület elkezdett azon gondolkodni, hogy mi legyen.

A nyolcadikos történelem, az egy elég fontos tananyag rész, 2. világháború. Minden órára menjen be más tanár történelmet tanítani? Ez nem túl jó megoldás, na de ki vállalja el? Akkor mondtam – már a harmadik osztályom volt freinet-s, éppen elsős –, hogy én elvállalom őket, 3 hónapig tanítom a volt osztályomat történelemből. Nagyon szeretem a történelmet egyébként. Bementem az első órára, és az első órán láttam, hogy az osztály szétesett tanulás terén. Van, aki igen, akar tanulni, mert alapból ilyen; azért a jelentős része megpróbálja megúszeni mondjuk a normandiai csata megtanulását. Próbáltam magamban ezt lerendezni, hogy most mi legyen? Nem tudok elkezdni velük Freinet-zni, mert arra már tényleg nincs időm az első osztály mellett, de ez így nem maradhat. Megmondom őszintén, nagyon dühös lettem. Ehhez tudni kell, hogy ez volt az az osztály, amelyik negyedikben érte meg a kuvaiti olajválságot.

Az egy nagyon érdekes időszak volt a gyerekek számára, mert hallgatták otthon a rádiót, nézték a tévét, a nagy olajkutaknak a bombázása, stb. Tehát szörnyű képek kerültek akkor a szemünk elé, meg a híradások, meg minden, és egyszerűen nem lehetett – most a negyedikes létükről beszélek – elkezdni a napot anélkül, hogy erről ne beszéljünk.

Teljesen fölösleges volt bármit kezdeni, le kellett ülni körbe, és mindenki elmondta, hogy őt ez hogy érintette. Nem volt hosszú időszak, talán egy hét. Akkor minden nap ezzel kezdtük az együttlétet, leültünk, és mindenki elmondta, hogy milyen félelmei vannak, mennyire szorong. Volt, aki verset is írt, ami engem nagyon megrázott, és mondtam, hogy „Jó, gyerekek, ezt most nem tesszük be az Életünk Könyvébe, mert ez egy különleges időszak az életetekben, meg hát az enyémben is, erről csinálunk egy külön könyvet.” És csináltunk róla egy külön könyvet. Azzal jeleztük, hogy ez egy különleges könyv, hogy egy nagy 4-es volt az alakja, merthogy ők negyedikesek voltak. Mondtam, hogy mindenki válasszon egy lapot benne – különböző színűek voltak –, és arra fogod rakni a te írásodat, rajzodat. Nagyon ki voltak bukva a gyerekek. Nagyon megérintette őket. A könyv elkészült, elmúlt az olajválság, túlléptünk rajta, mi is csináltuk tovább az életünket, de hát mint könyv, ez is ott volt a többiek között, időnként belenéztek. Elvonultak ötödikbe, és nem vitték magukkal, az nálam maradt. Visszatérve a 8. osztályos korukra, beláttam a második tanórán, hogy ez így nem fog menni: vagy én mondom azt, hogy jöjjön valaki más, mert ebben a rendszerükben nem tudok velük dolgozni, az biztos; vagy valamit csinálni kell nekem! Akkor fogtam, és bevitettem ezt a könyvet nekik. S azt mondtam: „Nem tudom, mi történt veletek, de én emlékszem arra, hogy milyenek voltatok a történelmi dolgokkal kapcsolatban négy évvel ezelőtt, és ha elfelejtettétek, hogy milyenek voltatok, nézzétek meg.” És leraktam. Persze nagyon érdekelte őket, hogy ők milyenek voltak négy évvel ezelőtt, és belemerültek. Úgyhogy ez az óra ennek a kuvaiti olajháborúnak a felidézésével telt. Én semmit nem csináltam – mert úgy voltam vele, hogy ha ez nem hat rájuk, akkor tényleg nem tudok mit kezdeni. Egész órán ültem az asztalomnál, ők nézegették a könyvüket, beszélgettek, de én senkivel sem beszéltem. Úgy döntöttem, hogy a következő órán el fog dőlni, mit kell tennem. Átadom-e másnak, vagy tudunk újra a régi módon dolgozni? Az óra végén azt mondtam, hogy „Na jó, akkor kérem szépen vissza a könyvet, mert ez nekem kell.” S akkor azt mondták, hogy „Nem adjuk.” És mindenki kivette a saját lapját. Ez az egyetlen könyv, ami nincs meg nekem, mert mindenki hazavitte a saját lapját. A következő történelem órán nem volt kérdés, hogy meg kell-e tanulni a történelem eseményeit. Persze nem lett mindenki ötös belőle, de mindenki igyekezett a legtöbbet megtanulni amire csak képes volt akkor. S legfőképp nem kellett „küzdeni” azért, hogy elmondjam, átadom ami fontos volt az anyagból.

Milyen formában tartotta a kapcsolatot kollégákkal, szülőkkel, főiskolai hallgatókkal, pszichológusokkal, logopédusokkal? Milyen témában történt velük megbeszélés?

A budapesti Freinet műhelyben mindent érintettünk. Mindent. A pszichológiai oldalakat, a tananyag oldalát, hogy hogyan érjük el azt, hogy a gyerekek foglalkozzanak a tananyaggal, mi az, ami fontos, mi az, ami nem annyira; tehát ez egy általános problémafelvető műhely volt, nem csak freinet-s, innen indultak el aztán a többiek.

Elképzelhetőnek tart olyan területet, amelyben problémához vezethet a szülők, szakemberek másik pedagógusok bevonása?

Nem, nem, nem! Ez nagyon fontos dolog a Freinet-ben.

Mert a Freinet pontosan arról szól, és ez minden osztályban így is volt, hogy a szülő az pont ugyanolyan tanítód, mint én.

És ezt demonstrálni – vagy nem is az, hogy demonstrálni kell, ezt meg kell élnie a gyerekek! Ez a következőképpen történt. Az első nagy Freinet-osztályomban a legtermészetesebb dolog volt, hogy mondjuk a szülővel megbeszéltem, hogy „Figyelj, most a népmese lesz a tananyag. A te szakmád néprajzkutató. Biztos, hogy sokkal többet tudsz róla, mint én. Ez nem kérdés. Hogyan oldjuk meg?” Akkor ő bejött, és népmeséket mondott fejből. Ültünk a földön, és ő

magyar népmeséket, eredetmeséket mondott. Ennek iszonyú nagy ereje volt. Mert nem a tanító mondta, ott mesélt nekünk az egyik társunk anyukája, és én is úgy hallgattam velük együtt a földön ülve, mint ők. De elmentünk a pékségbe is, mert a másik anyuka meg pék volt. Tehát itt nem az a kérdés, hogy kinek milyen egyetemi végzettsége van. Elmentünk a pékségbe, hogy megnézzük a kenyér készülését. A pék anyuka ugyanazon a pienesztálon volt, mint a néprajzos anyuka. Vagy elmentünk az asztalosműhelybe. Az asztalos apuka ugyanolyan értékű ember volt, mint a csillagász apuka, akivel este a csillagokat tanulmányoztuk. Erre nagyon odafigyeltem, hogy minden rétegből tudjak olyan embereket bevonni szülőkként – nyilván mindenkit nem tudtam, de volt olyan, aki nem tudott a saját szakmájáról ilyen közös valamit csinálni, de azt mondta, hogy „Figyelj, én nagyon szeretek gyöngyöt fűzni. Ez a hobbim.” „Ó,” mondom, „remek, én meg nem tudok.” Akkor ő gyöngyfűzést tanított nekünk. Vagy volt, aki kertészkedéssel ismertette meg a gyerekeket. Tehát mindent ki kell használni. A szülő nem vendég, hanem a részünk. Mert hozzá tartozik a gyerekekhez, de

arra nagyon kell vigyázni, hogy nehogya valami elitista dolog legyen belőle – egy Freinet-pedagógus ezt nem engedheti meg magának.

Akkor meg kell találni azt, hogy a takarító foglalkozású anyuka miben tud valamit adni a gyerekeknek. Lehet, hogy az a takarítás mibenléte lesz, de lehet, hogy valami hobbi. Be kell vonni a szülőket. Szakembereket. Azért mondom, mert ezek nagyon fontos dolgok.

A gyerekek mindenféle kérdéssel bombázzák az embert ezen a pályán, a Freinet-ben aztán tízszeresen.

Az egyik tanítványomat – második volt talán, vagy harmadikos – nagyon érdekelték a tűzhányók. Engem annyira nem vonzott a tűzhányók témaköre, és nem is vagyok topon, ezt ő is tudta. Egyszer csak odajön, hogy „Zsuzsa néni, a Krakatau vulkánról azt olvastam az egyik könyvben, hogy 30 méteres volt a szökőár, a másikban meg, hogy 20 méteres. Melyik volt?” Mondtam neki, hogy biztos, hogy nem tudok rá válaszolni, viszont keressünk egy embert! A Nagykovácsi Általános Iskola telefonjáról felhívtam a Tudományos Akadémiát, és mondtam, hogy nekem van egy ilyen problémám, nem tudok erre választ adni, nem is érzem azt, hogy ezt nekem kéne, de írhat-e a tanítványom egy levelet mondjuk a földrajzi tanszékre? Úgy gondoltam, hogy ha a gyerekeknek fontos, akkor meg fogja írni a levelet. Ha nem fontos, akkor túlléphetünk rajta, volt egy kérdése, és ennyi. Na de neki fontos volt. És megírta. Én telefonon lebeszéltem azt, hogy kinek kell küldeni; elküldte. Elküldtük, pontosabban elmentünk a postára közösen, feladtuk a levelet, és vártunk. Én úgy voltam vele, hogy nem biztos, hogy jön válasz; mindent megtettem azért, hogy jöjjön; vagy lesz, vagy nem. Minden nap ez volt az első kérdés: kaptunk már választ? Kaptunk már? Nem. Na de olyan két hét múlva megjött a válasz: megírták, hogy mind a kettő igaz, indokolta is a szakember, valamilyen kandidátus, és megköszönte, hogy ezt a kérdést feltették neki, meg jó munkát, jó tanulást kívánt neki. Ez egy óriási dolog volt a gyerekeknek. Tudós ember válaszolt egy kisiskolás kérdésére! Ez felemelő érzés volt számukra, mert már közös ügyükké vált közben a dolog. A Freinet-ben a levelezés egy alaptechnika. És tényleg bejött. Kapott választ. A gyerekek irigyelték igazából; beragasztottuk a könyvbe, meg minden, de azért egy kicsit irigyelték. A következő évben a tananyag a nemzeti parkok volt. Azt találtam ki erre – hogy kapjon már mindenki legalább egyszer egy levelet valami hivatalos helyről –, hogy felosztjuk a nemzeti parkokat. 24-en voltak, és 10 nemzeti park van. X csoport az egyik nemzeti parknak írt, Y a másiknak; leírták, hogy nekik ez a tananyag, és szeretnének minél több információhoz hozzájutni, merthogy nekik előadást kell tartani (az egyik feladatuk volt ez)... és vártuk. Nagyon vártuk a leveleket. Mindegyik nemzeti parkból kaptunk levelet, mindenféle matricát meg színes ismertetőt meg mindent;

a gyerekek megélték azt, hogy ha valami érdekel engem, akkor lépéseket kell tennem. Levelet kell írnom, el kell mennem.

Ez is nagy élmény volt.. (Nagyon rendes volt minden nemzeti park, mert annyi matricát küldött, ahányan az osztályban voltak.) Még egyet a levelekről – mert tananyag 3. osztályban a fogalmazásban a levél. Az a szokásos dolog, hogy írj levelet a nagymamádnak, testvérednek, stb., elég régimódi, viszont a levélírást meg kell tanulni, ez tananyag. Erre azt találtam ki – és ezt aztán minden osztályommal megcsináltam –, hogy mindenkivel terveztettem egy bélyeget A/5-ös mértben. Most már elektronikus levél van, de akkor még nem volt, ahhoz kell bélyeg. Mindenki megtervezte az ő saját bélyegét. Ezeket összekevertük, és mindenki húzott egy bélyeget, de úgy, hogy nem tudta, hogy melyiket húzza, tehát lefordított lapról. Akiét húzta, az lett a levelezőtársa, és egymásnak írtak levelet. Megvolt a szabvány, hogy be kell mutatkoznod, meg kell kérdezned, hogy ő mit szeret csinálni. Páratlan volt az osztály, úgyhogy várható volt, hogy valakinek én leszek a párja. Ez így is lett. Azzal a fiúval jó fél évig leveleztünk. De a többiek is leveleztek továbbra is egy ideig egymással, mert érdekes dolog volt számukra. Annak ellenére, hogy ők osztálytársak voltak, és minden nap találkoztak, nagyon sokáig kitartott ez a levelezés egymás között. Mert olyat húzott, akiről lehet, hogy sokkal kevesebb ismerettel bírt mint osztálytárs, és így meg sok mindent megtudott róla.

Még a kollegákkal kapcsolatban... Amikor a Freinet-mozgalom indult Magyarországon, akkor abban a nagyon jó légkörben Glatz Ferenc volt az oktatási miniszter. Ő nagyon odafigyelt, hogy ezek az új irányzatok teret és helyet kapjanak, tehát lehetett Waldorf-iskolát, Rogers-iskolát, stb.-t alapítani, és többek között volt egy ilyen vállalkozás is – nem tudom, hogy a Pécsi Egyetem indította-e, vagy az OPI, vagy ez közös volt – de 3 éven keresztül működött a Pécsi Pedagógiai Nyári Egyetem. Ez nyilván a nyári szünetben történt. Ez egy fantasztikus dolog volt; nagyon kár, hogy ilyen nincs. Egy hétre leköltöztünk Pécsre, talán az egyetem kollégiumába, és együtt volt a Waldorf, a Rogers, a Lauder, a Montessori, a Jena-plan pedagógusgárdája, tehát akik előadtak. Megtiszteltetés volt, hogy én már itt csoportvezető voltam. Reggel 8-tól 4-ig a hallgatók – többnyire pszichológusok, tanítók, tanárok, tehát végzett emberek, gyakorló emberek voltak, logopédusok... – választhattak, hogy ők milyen pedagógiával akarnak megismerkedni. Azon a három, négy vagy öt napon, nem tudom, mennyi volt, ők azzal foglalkoztak, és mi is nyilván velük foglalkoztunk. 8-tól délután 4-ig mindenki a saját szekciójában, annak a szekciónak a tematikájában ügködött. 4 órakor volt egy szünet, és 4-től estig, talán 8-ig, mindenki elmehetett a másik műhelyt megnézni. Bekapcsolódni nem tudott, de ott beszélgetni tudott velünk. Tehát volt a témavezetők közül, aki ott maradt, hogy az érdeklődőknek válaszolhasson a kérdéseikre az adott pedagógiáról. Ez egy nagyon jó dolog volt, mert egyrészt mindenki megismerkedhetett bővebben egy bizonyos pedagógiával, másrészt ismereteket szerezhetett az összes többiről is. De ez ma már nincs.

Jól működik a hálózat kiépítése?

A hálózat jó volt. Amikor megalakultak a Waldorf- és egyéb iskolák, tehát amikor azok az alternatív pedagógiára vágyó pedagógusok, akik úgy gondolták, hogy nekik úgy lesz jobb, hogyha ők kiválasztott gyerekekkel...

– És ez nagyon fontos, hogy egy Freinet pedagógus nem választ gyerekeket! –

Tehát amikor ezek az alternatív pedagógiák iskolásodtak, iskolákat alapítottak, a Freinet-nek nem volt saját iskolája, merthogy nem is volt annyi pedagógus, akivel ezt el lehetett volna indítani, de nem is volt cél. Talán írtam, hogy hogyan lettek a Freinet-osztályban a gyerekek. Ez úgy történt, hogy bejöhetek hozzám, a negyedikesekhez a szülők, ahányszor akartak, tehát

a leendő elsősök; volt egy tájékoztató, volt egy kiállítás, és utána én azt mondtam az iskolában, hogy aki ezt választja, mindegy, hogy ki, az jöjjön. Nem volt semmiféle szelekció. Az nem volt, hogy nekem tetszik az a gyerek, vagy nem, mondjuk ilyen nálam eleve nincs, de nem volt semmi, hogy fizetni kell, vagy bármi. Egyetlen másik alternatív iskolánál sincs ilyen. Az én unokáim alapítványi iskolába jártak, nem kevés pénzbe került. De a Waldorfnál is kell fizetni, a Rogersnél is kellett fizetni. A Freinet-vel összeegyeztethetetlen az, hogy neked fizetned kelljen azért, hogy tanulhass.

Mert te vagy a jövőm. Amit én csinálok, és amivé te válsz, az az én jövőm is.

Hogy lesz-e nyugdíjam például. Tehát nem terjedt el, meg nem is voltunk annyian. Ez egy komplex szemlélet; tehát nem arról van szó, hogy milyen tankönyvet használunk, vagy milyen eszközt használunk.

Készültek szakdolgozatok a témában?

Ó, nem is egy. Tíz biztosan, amiről én tudok. Azoktól az emberektől, akikkel együtt dolgoztam, mármint nem kollegák, főiskolások. Még a nagykovácsi iskolában az igazgatóhelyettes is, (anélkül, hogy bejött volna a Freinet-osztályba egyszer is) a Freinet-pedagógiából írta a vezetőképző dolgozatát. Azt nem láttam. Szerettem volna elolvasni, de azt nem kaptam meg tőle. A többiektől általában megkaptam.

És ezekről mi a véleménye?

Amit így megbeszélés alapján alakítottunk ki, azzal nyilván egyetértetek. Egy problémám van ezzel a dologgal, vagyis hát nem problémám, mert ezen én már így régen túl vagyok: Sopronban van Freinet szellemű óvónőkészítő, tehát Freinet-pedagógia – elvileg ők még Freinet-óvodának mondják magukat, legalábbis négy évvel ezelőtt még így volt, lehet, hogy már nem mondják annak. Onnan kerestem meg egy hallgatót; a Freinet-módszer úgy általában volt a szakdolgozata témája. Az ő anyukája egyébként egy freinet-s óvónő, aki mindent tud, de már nem tudja csinálni, mert nincs Freinet-óvoda. Tehát ha dolgozni akar, akkor kénytelen beállni abba az irányba, ami ott van. A lányának segítettem, és beszélgettünk sokat. Ő tudja is, hogy miről szól a Freinet-pedagógia a valóságban. Akkor megállapítottuk a végén, hogy sokan használnak elemeket. Például a beszélgetőkör, az egy kedvenc dolog lett iskolákban, óvodákban. Vannak kritikai észrevételeim ezzel kapcsolatban bőven. Még a munkakártyák is előfordulnak időnként. De igazából senki nem használja egyben az egészet.

De a keretek nem is engedik, ugye? Vagy ez megvalósítható lenne?

Nem, ez pedagóguskérdés, én a keretekben nem hiszek, én az elmúlt rendszerben csináltam. 87-ben még nem volt rendszerváltás. Könyvből ezt nem lehet megtanítani. És a főiskolás hallgatóknak is azt mondom, számomra ott kezdődik a Freinet-pedagógia valóságban való megjelenése, hogy van-e Életünk Könyve, vagy nincs.

Azt nem szokták gyakran alkalmazni.

Nem, sehol nincs. Ez nagyon macerás, mert rendszeresen kell csinálni, nagyon oda kell figyelni, mert meg kell látni, hogy mit kell abba beleírni, vagy mit kell megerősíteni. Abszolút ott kell lenni, és tudni kell, hogy amikor bejön a gyerek mondjuk az udvarról télen, és ki van pirulva, és boldog, akkor ezt nem szabad kihagyni egy Életünk Könyvében. Akkor azt kell mondani, hogy „Gyere, rajzoljuk meg, de jó! Mit csináltatok?” Tehát az a pedagógus, aki arra nem tud

időt szánni, hogy az Életünk Könyve, *legalább* az Életünk Könyve menjen, annak nincs köze a Freinet-pedagógiához.

A beszélgetőkörrel is úgy vettem le a szavaiból, hogy könnyű rosszul csinálni.

Nagyon.

Hogyan lehet azt elrontani?

Először is a beszélgetőkör, az egy intim dolog; nagyon fontos, hogy senki ne szólja le a másikat, tehát mindenkit figyelmeztetni kell arra, hogy a másikat tiszteletben kell tartanod, nem kérdőjelezed meg az ő mondanivalóját, nem nézed le, nem teszel rá olyan megjegyzést, ami az ő elmondását bármilyen módon kritizálja. Kérdéseket tehetsz fel, de hogy „ez hülyeség,” meg „á, nem úgy van az”, ehhez nincs jogod. Senkinek. Tanárnak sem, nyilván. Itt kezdődik. És ez nem elég, hogy verbálisan nem, de mimikailag sem. Sokszor elég egy félrenézés, egy pillantás. A gyerek pontosan tudja, hogy őt mikor nézte le a tanár. Nem kell ahhoz egy szót sem szólania. Tehát ezek nagyon fontosak. A másik az, hogy ezek pillanatnyi dolgok, tehát nem kell annyira komolyan venni mindent, ami elhangzik, de tudni kell, hogy mikor kell egy témát mondjuk felvenni, és azt mondani, hogy „Jó, akkor ezzel most foglalkozni fogunk...” Mint például a kuvaiti válság. De volt ilyen az UFO-k esetében is: „Eszik-e az UFO eperfagyit a sivatagban, vagy nem eszik eperfagyit a sivatagban?” Az volt például életem egyik legnagyobb tanulsága! Akkor megtanultam egy életre, hogy hit-dolgokkal nem lehet vitatkozni. Nem lehet se magyarázni, nem lehet érvekkel se megdönteni, se kialakítani. Tehát a hit jellegű témákat nem vettem fel a projektek közé.

Én kialakítottam magamnak egy rendszert. Reggel megvolt a beszélgetőkör, megvolt a négy óra, utána hazamentem, elővettem egy papírt, tettem rá annyi pöttyöt, ahány gyerek aznap az osztályban volt: nagyjából vizuálisan rögzült, hogy ki hol ül, és megpróbáltam otthon, négy óras munka után leírni, hogy mire emlékszem.

És amikor rájöttem, hogy X tanulónak nem emlékszem a mondatára, és másnap sem emlékeztem a mondatára, akkor nagyon mélyen magamba néztem, hogy én miért nem emlékszem az ő mondatára. Hogy miért nem figyeltem rá?

Mért engedtem meg magamnak ezt a luxust? Nem tetszik nekem valami? Ez egy ilyen belső önvizsgálat, és nem kellemes. Mert az ember azzal találkozik, hogy valamit nem jól csinált. Vagy lehet, hogy a gyerek meg sem szólal; miért nem szólal meg? Mondjuk ha egy hétig nem szólal meg, akkor azért azon el kell gondolkodni... nem kell megkérdezni, hogy miért nem szólalsz meg, nyilván, de azért nekem, pedagógusnak el kell gondolkodnom, hogy mi lehet az oka. Nem mer? Valami történt? Vagy valaki úgy viszonyult, vagy akár én viszonyultam úgy, hogy ez őt meggátolja? Ez az egyik. A másik fontos dolog az, hogy

aki jól vezeti a beszélgetőkört, és nem találkozik azzal, hogy fellázad ellene a gyerektársaság egy idő után, akkor egészen biztos lehet abban – általában fél év, háromnegyed év –, hogy rosszul csinálja.

Azért, mert akkor rutinná vált. Akkor az volt, hogy most nem matekóra van, hanem beszélgetőkör óra. Tehát nem *beszélgetőkör* van. Hanem van egy idő, amit x gyerek használ, mert ő elmondja, de a többi unja, és nem akarja igazából, de jól viselkedik. Jól viselkedik, és nem lázad. Én mindig annak örültem, amikor valakinek elszakadt a cérna, és azt mondta, hogy *ő nem akar beszélgetőkört!* Ő nem akar belejönni! Akkor volt miről beszélni. Tudtunk arról

beszélni, hogy mi benne a rossz. Akkor kiderült, mert megmondták a gyerekek, hogy „unom már, engem nem érdekel, én mást szeretnék csinálni”. Az első esetben ott álltam azzal az érzéssel, szomorúsággal, hogy az „én” beszélgetőköröm, amit én annyira szeretek, de ő meg nem akarja! Elkezdünk alkudozni egymással, mármint az osztály meg én, hogy jó, hát akkor nem lesz beszélgetőkör, de egy hét múlva visszatérünk rá; és akkor jött a következő fázis. Ugye én ezt kimondtam, hogy nem lesz beszélgetőkör, így kezdtük a napot. Ahol nem lázadnak fel a beszélgetőkörtől, az nem Freinet. Fel kell tudni lázadni. Ez olyan, mint ahogy a kamasz fellázad a szülői dolgok ellen. Én akkor azt mondtam, hogy jó, egy hétig nincs beszélgetőkör. Akkor jöttek a gyerekek, hogy Zsuzsa néni, tetszik tudni, mi történt? Nem, de hát nincs beszélgetőkör, talán írd le. Tehát nem azt mondtam, hogy nem érdekel; azt mondtam, hogy itt van ez a füzet, itt van az Életünk Könyve vagy bármilyen új dolog, írd le. Én nem hallgathatlak meg téged, mert – emlékszel? – megállapodtunk, hogy nincs beszélgetőkör. Kb. a harmadik napon azt mondta az egyik gyerek: „De én beszélgetőkört akarok.” Hát – mondom –, sajnálom, megállapodtunk, egy hétig nincs beszélgetőkör. Pénteken visszatérünk rá, vagy mit tudom én, jövő hét kedden. Itt a tanárnak nagyon kell figyelni! Nagyon, nagyon nem szabad belecsúsznia abba az utcába, hogy ő mégis akarja, látjátok, kell az! Nem! Ki kell tartani. Amit mondtam, azt be kell tartani! A kitézőt időben nekiálltunk megbeszélni, hogy most hogy legyen? Még mindig volt, aki nem akart beszélgetőkört, mert neki tök jó volt így. Más meg akart, és akkor kellett hozni egy új szabályt, egy új utat kellett találni a probléma megoldására: hogy jó, nem lesz minden nap beszélgetőkör, nem is kell mindenkinek beülni, egy héten mondjuk legyen kétszer, de aki kint ül, az nem csinál semmi olyat, amivel zavarja azokat, akik bent ülnek. Akkor egy hét múlva megint összejövünk, és megint megbeszéljük, hogy ez a változtatás jó volt-e vagy sem? Szóval a végeredmény azért a 3.-4. osztályra már az volt, hogy nem akarjuk a beszélgetőkört, de beszéljük meg a napot reggel mindenképpen, de ülünk le, hogy ez és ez a feladat, ezt és ezt csináljuk...

Viszont a plénum az megint olyan, mint az Életünk Könyve, tehát ahol nincs megbeszélve a nap eredménye, ha plénum nincs, és Életünk Könyve nincs, akkor e kettő nélkül nem lehet Freinet-pedagógiáról beszélni szerintem. A beszélgetőkör nélkül még el lehet élni, sőt az valójában át is kell, hogy alakuljon feladatmegbeszéléssé, máskor meg élménybeszámolóvá.

Magyar nyelven elérhetőek freinet-s anyagok?

Van. Ott van a blogom például, de vannak papírformátumú dolgok is; egyébként elég sokat feltettem a blogra ezekből. Az Országos Pedagógiai Könyvtárban minden megvan.

Mit tart a legégetőbb pedagógiai problémának?

Azt, hogy a gyerekek tanulási öröme elvész. És mindent meg is tesz a pedagógia ezért. A kíváncsiság veszik el, a tudni akarás, és egy „le kell tudnom ezt a dolgot” lesz belőle. Én sem tudnék az ő helyükben mást csinálni. Most gondolja el – én ezen például teljesen meg vagyok döbbenve –, ha ír egy gyerek egy dolgozatot májusban vagy januárban, tehát a félév előtt, akkor az a dolgozata két számjegyet ér. Miért is?

Merthogy összefoglaló dolgozat, erre alapozzák?

És? Hogy lehet megcsinálni a jövő nemzedékével azt, hogy te akármennyit dolgoztál egész évben, ha te május 21-én olyan állapotban vagy, hogy csak hármásra írtad az összegző dolgozatot, akkor én azt duplának számítom? Hiába lennél mondjuk ötös, négyes leszel. Holott felvételi egyszer van. Nem kettőt ér az én ötös felvételem meg a hármás felvételem. Vagy elérem vele a pontszámomat, vagy nem. Érettségi egyszer van. Nem kettőt ér az érettségim, egyet ér.

Ezt például nem tudom felfogni, ez számomra magas. Sok minden magas, de ez különösen. De már olyat is hallottam, hogy van, akinek hármát ért egy dolgozat eredménye! Olyan tapasztalatom is volt, hogy a gyerek minden nap kapott jegyet egy tanulási folyamatban. És nyilván az elején nem tudom úgy a dolgot, mint ahogy a végén kellene tudnom, vegyük akár csak a betűtanulást vagy a szorzótáblát vagy egy összeadás-analógiát. Ugye, nem tudom az elején úgy? Ha minden nap megkapja az aktuális állapotára a jegyet, abban benne van az ő tanuló időszaka, amikor valamivel ő megismerkedik. Nem értem, hogy azt miért kell osztályozni. És akkor mi van? Nem értem! Én ilyen dolgokat nem értek.

Hogyan tudná meghatározni a Freinet-pedagógia lényegét? Össze lehet foglalni egy mondatban? Mit jelent a Freinet-pedagógia?

Én azt szoktam mondani, ha ilyen nagyon egyszerű választ kérnek tőlem: nem tudok németül, de úgy tudom, hogy a németben a „Freinet” az a szabadságot jelenti.

Freiheit, hasonló, igen.

Igen. Freinet pedig a neve ennek a francia pedagógusnak. Nekem a szabadságot jelenti egyébként ez a pedagógia, de nem a szabadosságot! Semmiképpen, hanem annak a lehetőségét, hogy én a munkámat mint pedagógus a lehető legjobb hatásfokkal tudjam végezni. Ehhez kellenek azok az eszközök, amit Freinet és a felesége összeállított. Én azt gondolom, hogy

a lényege az, hogy a gyerekek meg tudják őrizni azt a tudásukat, ahogy ők megtanultak beszélni és járni. Ott semmiféle módszer nincs, ott ők vannak. És minden gyerek megtanul beszélni.

Most ne beszéljünk a logopédiás esetekről, de minden gyerek megtanul beszélni az anyanyelvén. Minden, izmában egészséges, vagy neurológiailag egészséges gyerek megtanul járni. S ezt nem kell neki produkálni. Ezt ő akarja elérni, és ő el is éri, mindenféle módszer nélkül, belülről jövő indíttatással. Ezt elveszjük a gyerekektől a mindenféle drilles módszerünkkel. Ezt a „haladni akarok, teljesíteni akarok, el akarok érni dolgokat”, ezeket a Freinet pedagógia nagyon tiszteli és segíti. Tehát nem akarja őt korlátok közé rakni, ugyanakkor meg komoly korlátok vannak; erről már beszéltünk, hogy például egy iskolai nap milyen korlátok között van. De hogy az ő belső szabadságát... hogy ő tudjon haladni, ehhez kellenek azok az eszközök, amiket Freinet összepasszintott. És ez már szakma. Ehhez kellenek a szakmai tudások. Ehhez kell az, hogy tudjam, hogy mikor kell nekem bevetni mondjuk a szabad rajzot mint technikát. Vagy mikor kell bevetnem az újságot mint technikát. Nem is az, hogy bevetni, hanem mikor kell őt segítenem abban, hogy te azzal fogod tudni megvalósítani, amit te akarsz csinálni. És én elfogadom, hogy te úgy akarod. Bizonyos alapvető dolgok... például hogy te azt írtad le, amit én mondtam.

Tehát itt van, ahol a pedagógia szakma lesz, és nemcsak művészet, ugye?

Igen, ez volt a másik Horváth Attilának a provokatív kérdése, hogy a pedagógia szakma-e vagy művészet. Ott nagyon kiálltunk jópáran amellett, hogy ez művészet, ezt nem lehet megfogalmazni. Ez alkotás. Most már tudom, hogy nem. Most már tudom, hogy szakma. Az első perctől az utolsóig szakma.

A széleskörű szakmai tudás alapvető fontosságú.

Szándékosan tudást mondtam, nem ismeretet, mert a kettő között nagyon nagy a különbség. Ugyanakkor a pedagógus attitűdje az, amiben ez a tudásanyag realizálódik munkája során.

Persze ha nincs valamiről tudása, vagy ismerete legalább, azt nem tudja alkalmazni sem. Én nagyon örülök, hogy a Freinet-pedagógiát megismerhettem és alkalmazhattam.